

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Michaela Maňasová

Reflexe sociálně patologických jevů v nejnovější young adult literatuře

Olomouc 2018

vedoucí práce: doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod odborným vedením doc. PhDr. Vlasty Řeřichové, CSc. a použila jen prameny uvedené v seznamu bibliografických citací.

V Olomouci dne

Bc. Michaela Maňasová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc. za odborné vedení mé práce, všechny připomínky k ní a také za její trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, za podporu a důvěru. Nemalý dík patří mým přátelům.

Děkuji

Obsah

Úvod	6
1 Young adult literatura	7
1.1 Charakteristika YA literatury	7
1.2 Znaky YA literatury	7
1.3 Nejčastější žánry YA literatury	8
1.4 Dnešní trendy v YA literatuře	11
1.5 Pojmy související s YA literaturou	11
1.5.1 Middle grade literatura	11
1.5.2 New adult literatura	12
2 Sociálně patologické jevy	13
2.1 Vymezení základních pojmů	13
2.3 Klasifikace a charakteristika sociálně patologických jevů	15
2.3.1 Záškoláctví	15
2.3.2 Šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus	19
2.3.3 Kriminalita a delikvence	24
2.3.4 Užívání návykových látek a onemocnění HIV / AIDS	27
2.3.5 Závislost na politickém a náboženském extremismu	33
2.3.6 Netolismus a patologické hráčství	34
3 Soví houkání	37
3.1 Fabule	37
3.1.1 Expozice příběhu	38
3.1.2 Kolize příběhu	39
3.1.3 Postava Dana Mathersona	41
3.1.4 Royovo rozhodnutí	42
3.1.5 Postava Chucka Muckleho	42
3.1.6 Slavnostní započetí stavby – krize příběhu	42
3.2 Postavy	44
3.2.1 Roy Eberhardt	44
3.2.2 Napoleon Bridger Leep – Lovec cípalů	46
3.2.3 Beatricie Leepová	47
3.3 Motivy	48
3.3.1 Leitmotiv	48

3.3.2 Motiv statický.....	49
3.3.3 Motiv dynamický	49
3.4 Stěžejní myšlenky díla	50
3.4.1 Vedlejší myšlenky díla.....	51
4. Útěk Kryšpína N.	52
4.1 Fabule.....	52
4.1.1 Expozice	52
4.1.2 Příčiny útěku	52
4.2.3 Kolize	53
4.2.4 Kryšpín na útěku	55
4.2.5 Krize	59
4.2.6 Kamarádka Hang.....	61
4.2.7 Peripetie.....	62
4.2.8 Kryšpín v lese a jeho rozhodnutí.....	64
4.2.9 Katarze	67
4.2 Postavy.....	69
4.2.1 Kryšpín N.	69
4.2.2 Denis, Marián a Srpen.....	71
4.3. Motivy.....	72
4.3.1 Leitmotiv	72
4.3.2 Motiv dynamický	73
4.3.2 Motiv statický.....	74
4.4 Stěžejní myšlenky díla	74
4.4.1 Vedlejší myšlenky díla.....	75
Závěr.....	76
Seznam přečtené literatury	78
Anotace.....	81

Úvod

Tématem diplomové práce je Reflexe sociálně patologických jevů v nejnovější young adult literatuře. Diplomantka je studentka aprobace speciální pedagogika a český jazyk, proto se rozhodla ve své práci poukázat na propojenost obou oborů.

Hlavním cílem práce je ukázat sociálně patologické jevy v nedávno vydané beletrii určené pro young adult čtenáře. Prvním dílčím cílem bude vyhledání informací o young adult literatuře. Tato literatura není fenoménem posledních let, píše se již celá staletí. Jedná se o literaturu, která je zaměřena na žáky zhruba od 6. třídy základní školy až po studenty maturitních ročníků. Nabízí tedy širokou paletu témat a zahrnuje i široké spektrum čtenářů. Najdeme v této oblasti literaturu umělecky hodnotnou a ceněnou, ale i literaturu oddechovou, tedy méně hodnotnou. V druhém dílčím cíli se budeme zabývat klasifikací a bližším vymezením sociálně patologických jevů. Informace budeme čerpat z odborné literatury pojednávající o dané problematice. Tyto dva dílčí cíle budou tvořit teoretickou část práce.

Literárněvědná část bude rozdělena do tří částí. Nejprve bude diplomantka vyhledávat knihy, které jsou určeny pro young adult čtenáře a v zápletkách se objevují sociálně patologické jevy. Vždyť právě tato věková skupina je těmito jevy nejvíce dotčena. Dále se budeme soustředit na vlastní interpretaci a analýzu, ve které se zaměříme na bližší charakteristiku postav, motivů a stěžejních myšlenek díla. Diplomantka by se chtěla věnovat titulům z umělecky hodnotné literatury.

Při vyhledávání narazila diplomantka na řadu knih, které sice splňovaly předem dané požadavky, ale patřily do literatury oddechové, tedy umělecky méně hodnotné. Z literatury oddechové jsme se seznámili např. s tituly Holky jako nitky od španělského spisovatele Jordi Sierra i Fabra (sociálně patologický jev drogy), Bitva na řece pádu od českého spisovatele Oldřicha Seluckého (sociálně patologický jev rasismus) či s dílem Zachraň mě, lásko od české autorky Šárky Junkové (sociálně patologický jev HIV/AIDS). Z umělecky hodnotné literatury je třeba vyzvednout ještě tituly s názvem Bílej kůň, žlutěj drak od vietnamské autorky žijící v Česku Lan Pham Thiové (sociálně patologický jev rasismus) a titul Tohle jsem udělal od severoamerické autorky Ann Dee Ellisové (sociálně patologický jev šikana).

1 Young adult literatura

1.1 Charakteristika YA literatury

Ihned po definování YA literatury se její definice začala proměňovat. Původně byla určena dětem od 12 do 18 let, nyní spodní hranice klesá a YA literaturu čtou děti již okolo 10 let. Horní hranice se posunula až ke čtenářům přibližně do 25 let. S fenoménem YA literatury je spojeno objevení obrázkových knih na trhu v roce 1989. V tomto roce byla vydána kniha s názvem *The True Story of the Three Little Pigs* od autorské dvojice Jona Scieszka a Lane Smith. Tato dvojice také vydala knihu *The Stinky Cheese Man and Other Fairly Stupid Tales*, která byla v roce 1992 oceněna Americkou knihovnickou asociací (ALA) jako nejlepší kniha pro YA čtenáře. Tímto byl také položen základ žánru crossover picture book. Od té doby se knihy YA literatury hojně šíří a vydávají. Nyní se nacházíme ve zlatém věku YA literatury (Cart, 2001).

Knihy YA literatury obsahují obvykle 50 000 – 80 000 slov. Hlavní postavy jsou ve věku 15 – 18 let (někdy se uvádí již od 14 let) a potýkají se s náročnými životními situacemi. Děj je zaměřen na vnitřní prožívání hlavního hrdiny a jeho obtížné situace. Na konci příběhu přechází hlavní postavy z období puberty do období dospělosti. Děj je vyprávěn z pohledu hlavní postavy (teenager), často velmi bezprostředně (Neumier, 2016).

1.2 Znaky YA literatury

Děj příběhu se velmi často dotýká problémů, které řeší studenti na střední škole. Hlavní postavy řeší zejména svůj vztah s rodiči a jejich autoritou.

Autoři s velkou opatrností volí nadávky a vulgarismy jako **výrazové prostředky** děje.

V dílech se také objevuje téma **sexu**, spíše je v nich ale zmíněn. Autor nezachází do přílišných detailů (fyzických / tělesných / sexuálních). Pokud má postava pohlavní styk, tak je popsán spíše po emoční stránce. Čtenář tedy není zahlcen detailním popisem aktu.

Postavy **smýšlejí** v mezích svého věku a svých zkušeností. Často jsou bezstarostné, neboť na jejich ramenou neleží žádná tíha zodpovědnosti. Postavy se cítí jako neporazitelné, protože ve svém životě ještě nezažily zklamání, tzv. se ještě nespálily. Ovšem v dílech jsou patrné již náznaky prvních vážnějších zamilování, ale také rozčarování. Všechny tyto zkušenosti postavy pomalu vtahují do dospělosti.

Většina hrdinů neřeší svou **budoucnost**, ale plnými doušky si užívá toho, co se děje tady a teď. Hrdinové, kteří se svou budoucností zaobírají, na ni většinou pohlíží růžovými brýlemi, jelikož stále věří, že v životě mohou být čímkoliv, tedy tím, čím zrovna být chtějí (Pearl, 2015).

1.3 Nejčastější žánry YA literatury

Žádná kniha se nedá zařadit pouze do jednoho žánru, knihy přesahují více žánrů, jsou multižánrové.

- **Detektivní YA literatura**

Jedná se o příběhy ze sbírky Sherlocka Holmese a Agathy Christie. Další příklad – Theodore Boone od Johna Grishmana.

- **Dobrodružná YA literatura**

Hlavní postava se vydává na expedici/cestu v extrémních podmínkách. V knihách je spousta strhujícího děje a akce a někdy se v knihách vyskytují i historické prvky či prvky záhady, katastrofy nebo fantasy. Příklad – Dobrodružství Toma Sawyera od Marka Twaina (National Library of New Zealand, 2017).

- **Fantasy YA literatura**

Populární žánr iracionální fantastiky s tematickými zdroji v mýtu a středověké romanci. Fantasy staví proti racionalismu citovost a pohádkovost, její kořeny jsou v minulosti, soustřeďuje se na magii a mystiku. Stěžejní je motiv cesty, jež představuje dobrodružství, ale i úkol. Dále se objevují motivy intimní, satirické a již zmíněné základní motivy mytologické (Mocná & Peterka, 2004, s. 187 – 188). Příklad – série Harry Potter od J. K. Rowlingové.

- **Horor v YA literatuře**

Žánr těchto knih je napsán s cílem vyděsit čtenáře detaily krve, duchů, upírů, kostlivců, démonů a nadpřirozeného světa. Příklad – Město Zom-B od Darrena Shana.

- **Katastrofická YA literatura**

Děj tohoto žánru se odehrává v novém nebo alternativním světě nebo budoucí společnosti, která je charakterizována degradací hodnot, sociální hierarchií, terorem nebo útlakem. Tituly často obsahují prvky sci-fi, konfliktů nebo romantiky. Příklad – 1984 od George Orwella.

- **Nadpřirozená YA literatura**

Romány, které zahrnují témata jako Bůh, ďábel, vztahy a konflikty s nestvůrami – vlkodlaci, upíři, duchové. Velmi často se v nich objevují jevy, které nemohou být logicky vysvětleny,

např. telekineze¹ nebo mimosmyslové vnímání. Žánr této literatury zasahuje do žánrů fantasy, detektivky, hororu nebo romantiky. Příklad – Vlci Mery Falls od Maggie Stiefvaterové.

- **Sci-fi YA literatura**

Žánr literatury, který je založen na smyšleném budoucím vědeckém nebo technologickém pokroku a důležitých sociálních nebo ekologických změnách. Obvykle se popisuje vesmír, cestování časem či život na jiných planetách. Příklad – Vesmír od Betha Revise.

- **Steampunková YA literatura**

Těžko definovatelný žánr, neboť se jedná o podžánr sci-fi a fantasy, který zahrnuje technologie a vymoženky (vynálezy) 19. století. V dílech se mísí prvky viktoriánské doby s moderními technologiemi. Příklad – Soulless od Gaila Carrigera.

- **Chick YA literatura**

Díla tohoto žánru píše ženy, které se v nich zabývají vztahy, randěním a románky. Některá díla se zabývají i vážnějšími tématy jako těhotenství, potrat, problémy s postavou a zneužíváním léků. Díla můžeme zařadit do odpočinkové (lehké) a zábavné literatury. Příklad – série Dobrý den, nádherná od Taylor Morris.

- **LGBT YA literatura**

Tento žánr literatury se věnuje boji vztahů a identity přijetí postav, které jsou lesby, gayové, bisexuálové a transsexuálové. Příklad – Rozsáhlé pole ordinářů od Nicka Burda.

- **YA literatura zabývající se rodinou a vztahy**

Knihy popisují různé životní situace dětí nebo teenagerů, kteří se musí vyrovnat se svými vnitřními nebo mezilidskými konflikty. Prožitky hrdinů se zabývají dospíváním, vztahy, šikanou, rozhodováním či krizí identity. Příklad – Bruiser od Neila Shulstermana.

- **Deníky v YA literatuře**

Fikcí nebo osobním příběhem může být vyprávění obvykle zapisované každý den. Bývá založeno na dobrodružství, historické události nebo osobní zkušenosti. Příklad – Deníky Wimpy Kid od Jeff Kinneyové.

- **Humorné příběhy v YA literatuře**

Příběhy, které čtenáře rozesmějí na základě podivných postav či zápletek. Příklad – Plácněte Fly od Dona Calame.

¹ Telekineze – neobjasněné jevy spočívající v psychickém působení na různé objekty tak, aby se pohybovaly bez dotyku lidské ruky (Petračková & Kraus, 1998, s. 685).

- **Klasická YA literatura**

Ke klasice řadíme tituly, které se osvědčily jako významné příklady způsobu zpracování určitého období historie. Klasická literatura je dlouhodobě uznávaná, a proto jsou stále známé tituly u dřívějších dob, ale i v dnešní době vznikají tzv. klasická moderní díla. Příklady sériei – Alex od Tessy Duderové (klasická klasika), Když začne válka od Johna Marsdena (moderní klasika).

- **Komiksy v YA literatuře**

Stále populárnějším mezi mladými je právě tento žánr literatury. Zahrnuje jak beletrii, tak i literaturu faktu. Od čtenáře požaduje, aby sledoval zároveň obrázky a text literatury. Některé komiksy jsou zacíleny na nečtenáře, ale většina z nich požaduje větší čtenářskou gramotnost. Proslulým představitelem v této oblasti je Neil Gaiman.

- **Povídky v YA literatuře**

Jedná se o soubory nejlepších děl autorů. Mohou to být výběry příběhů jednoho autora nebo sbírky různých autorů. Příklad – sbírka Animal Tales od Dik King-Smith.

- **Historické romány v YA literatuře**

Děj románů se odehrává v minulosti. Často se v nich popisují války, politická nestabilita či sociální situace dané doby. Příklad – Ve stínu Banyanu od Vaddey Ratnera.

- **Romantická YA literatura**

Tento žánr může být samostatný, ale obvykle je spojen s prvky jiných žánrů jako katastrofická nebo nadpřirozená literatura. Kniha The Crazy Things Girls Do for Love od autora Dyana Sheldona je čistě romantická, kdežto Jacqueline Wilsonová se v sérii „Dívky“ dotýká problémů, se kterými se může identifikovat mnoho dospívajících, zatímco řada Twilight od Stephanie Myerové kombinuje nadpřirozeno a romantiku.

- **Romány ve verších v YA literatuře**

Jsou formou poezie. Nabízí myšlenky, provokující příběhy a často jsou autobiografické. Díky nevázané formě jsou pro čtenáře přitažlivé. Děj románu ve verších je přímější, kratší a spádovější než „obyčejný“ román. Steven Herrick, Sharon Creech nebo Karen Hesse zachytili jednoduchost tohoto žánru. Mnoho veršů má provokativní téma – válka, předsudky, příchod věku, opuštění a smrt, případně informace o jiných kulturách. Příklad – Skrýt se od Sally Murphové.

- **Současná fikce v YA literatuře**

Jedná se o žánr literatury, která popisuje současnou dobu. Vystupují v ní soudobé postavy a vyskytují se v ní soudobé zápletky. Příklad – Život Pi od Yann Martel (National Library of New Zealand, 2017).

1.4 Dnešní trendy v YA literatuře

Krátké příběhy z 80. let, které byly určeny pro dospělé čtenáře, se postupně proměnily do formy vzrušujících krátkých příběhů pro čtenáře YA literatury. Jako příklady se uvádějí – kniha *On the Fringe* od Dona Gallo, kniha *I Believe in Water* od Marilyn Singerové, kniha *The Color of Absence* od James Howe nebo kniha *Love and Sex: Ten Stories of Truth* od Michael Cart. Mezi nejnovější trendy patří přepisování starší poezie na romány. Průkopníkem tohoto trendu je Mel Glenn. Pro dnešní teenagery je velmi důležitá vizuální stránka a to se promítá i do knih YA literatury. Kupříkladu román *Monster* od Walter Dear byl oceněn ALA. Dalším trendem jsou komiksové knihy, jinak řečeno grafické romány, ty v sobě v nové, svěží, originální a vzrušující formě spojují slova a obrázky. Velkým tahákem pro mladé čtenáře je fantasy literatura, jež začíná zlatý věk. Na pomyslné špičce ledovce jsou tituly série *Harry Potter* od J. K. Rowlingové či trilogie *Zlatý kompas* od Philipa Pullmana (Cart, 2001).

1.5 Pojmy související s YA literaturou

1.5.1 Middle grade literatura

MG literatura je určena pro čtenáře od 8 do 12 let, jedná se tedy o jakýsi předstupeň čtenářů YA literatury (Lo, 2013).

Literatura tohoto druhu je známá svými dětskými romány, například *The Wind in the Willows*, *The Lion, the Witch and the Wardrobe* či *The Penderwicks*. Rozkvět dětských románů započal po průmyslové revoluci (19. století), jelikož spousta dětí začala místo do práce chodit do školy. Knihy určené pro tyto čtenáře obsahují 20 000 – 50 000 slov, jsou méně náročné na čtení a kratšího rozsahu než knihy pro čtenáře YA literatury. Děj příběhů je zaměřen na běžné životní situace, zejména na rodinu a přátele. Knihy se nevěnují abstraktním zápletkám, jsou více konkrétní. Jejich hlavní postavy jsou obvykle ve věku 14 let, i na konci příběhu jsou stále dětmi, či přesněji dospívajícími, postavy nezestárnou. Příkladem jsou knihy *The Princess Curse* a *Castle Behind Thorns* od Marrie Haskellové (Neumier, 2016).

1.5.2 New adult literatura

MG literatura byla jakýmsi předstupněm YA literatury a NA literatura na ni navazuje. Je určena pro čtenáře od 18 do 25 let. Z výše uvedených informací se vyvozuje, že horní hranice YA literatury je 25 let a nyní se uvádí nové rozdělení věku čtenářů. Odpověď se nachází v potřebách čtenářů, jelikož NA literatura se právě z potřeb čtenářů vyvinula. Čtenáři NA hledají v literatuře větší hloubku, touží po tématech spojených s vysokoškolským životem či vztahovými problémy.

Hlavní postavy vstupují **do světa dospělých** a nastává u nich střet s prvními problémy dospělých. Většina postav buď studuje na vysoké škole, nebo si hledá první práci. S tím je spojeno opouštění domova, tedy odchod od rodičů. Postavy se učí nakládat s nově nabytou svobodou, čeká je také spousta překážek a výzev, které musí překonat a zvládnout. Spousta věcí se jim na první pokus nepovede, a tak prožívají své první životní zklamání. Všechny tyto příjemné i méně příjemné situace dávají vzniknout intenzivním zápletkám.

V dílech již nejsou výjimkou vulgarismy, ale také odborné termíny, velkou míru v tom hraje prostředí, ve kterém se postavy pohybují. Postavy **se vyjadřují** tak, jak je jim vlastní, nejsou omezeny jazykovými bariérami.

Je velmi mylné se domnívat, že NA je nutně pornografická. V této literatuře je **sex** již zobrazovaný a hlavní postavy objevují plnými doušky svoji sexualitu. Jsou knihy, ve kterých bývá sex detailně popsán, ale existují také knihy, v nichž se žádná postelová scéna neobjevuje.

Podobně jako s tématem sexu je to v NA literatuře s tématem **násilí**. Je intenzivní a autentické, ale jen pokud to autor chce. Autoři nejsou ničím omezováni, násilí mohou popsat v takové míře, v jaké uznají za vhodné.

Mentalita postav je vyspělejší. Hlavní postavy čelí vážnějším problémům a jsou na ně sami, jelikož už za zády nemají rodiče. Stále se tedy učí, vytvářejí si své pohledy na realitu světa a jejich názory jsou čím dál jasnější.

Z knih může čtenář vyčíst jisté **ponaučení**, které může být zásadní pro jeho vlastní život. Hlavní postavy řeší záležitosti ohledně své budoucnosti – svatba, kariéra, cestování, rodina. Postavy se stále necítí dospělými, i když podle věku jimi už jsou. Učí se poznávat sami sebe v různých životních situacích. Hlavním hrdinům knih se otevřel svět se všemi svými možnostmi a v neposlední řadě přebírají hrdinové svůj život pevně do svých vlastních rukou (Pearl, 2015).

Citát: „Nikdo z nás není tak normální, jak bychom si rádi mysleli.“ (Giddeens, 1999, s. 185).

2 Sociálně patologické jevy

2.1 Vymezení základních pojmů

Zkoumání fenoménu patologických jevů ve společnosti předpokládá poučené uchopení, vymezení a pochopení jak samotného konceptu patologie, tak relevantních pojmů **sociopatie, deviace a kriminalita**.

Sociopatie, je termín navrhovaný některými psychiatry, psychology a defektology² pro vyjádření jakéhokoliv komplexu abnormálních postojů jedince vůči sociálnímu prostředí. V anglosaské odborné literatuře jde zpravidla o pojem blízký psychopatii³, vyjadřující pouze negativní formy chování, označované též jako disocialita⁴ (Sekot, 2010, s. 9).

Deviace je výrazem porušení normy nebo pravidla vzhledem k původnímu obecně přijímanému modelu či normě. **Sociální deviace** je pak porušení či odchylka od některé sociální normy chování. Tedy nerespektování požadavků, které na jedince či skupinu klade určitá norma nebo soubor norem. Sociologie deviantního chování se tak zabývá výzkumem a teorií chování, odchylovajícího se od společenských nebo skupinových norem (Sekot, 2010, s. 9).

Kriminalita – též zločinnost – výskyt trestného chování neboli chování kriminálního, vyjádřený souhrnem trestných činů spáchaných ve společnosti. Pojem je vymezen platným trestním právem, které stanoví, jaké protispolečenské chování se vzhledem ke své nebezpečnosti považuje za trestné činy, případně za další kategorie deliktů⁵ stíhaných soudními orgány. Kriminalita je jedním ze sociálně–patologických jevů (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996, s. 539).

² Defektolog – odborník v defektologii. Defektologie – vědní obor zabývající se příčinami a důsledky porušených vztahů defektního jedince ke společnosti (Kraus, 2007, s. 153).

³ Psychopatie – soubor povahových odchylek představujících trvalé abnormální charakteristiky osobnosti, úchylka, nenormálnost, nevyrovnanost osobnosti (Kraus, 2007, s. 668).

⁴ Disocialita – porucha sociální přizpůsobivosti (Kraus, 2007, s. 180).

⁵ Delikt – jednání, čin porušující platnou právní nebo mravní normu, trestný čin, přečin, přestupek, provinění, poklesek (Kraus, 2007, s. 158).

Patologie sociální je pak souhrnný pojem označující nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, přičemž v centru badatelského zájmu je zejména studium jejich vzniku a existence (Sekot, 2010, s. 8).

Patologie sociální – shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované⁶ formy deviantního chování, ale hlavně pro studium příčin jejich vzniku a existence (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, s. 758).

Sílicí pokusy o vysvětlování příčin sociálně patologických jevů byly v první polovině minulého století cestou kriminální patologie směřovány k faktorům biologickým, tedy v dědičné či vrozené zátěži, zdůrazněním vlivů rasové odlišnosti, či ve faktorech psychologických, jako jsou poruchy struktury osobnosti, extrémní psychické zátěže, nesoulad mezi id, ego a superego, v naučeném sociálním chování. Prizmatem⁷ sociálních faktorů byla zkoumána zejména patologická struktura rodiny a dalších primárních skupin, resp. subkultur⁸ a kontrakultur. Stále silněji byly zohledňovány mnohorozměrné dopady industrializace, postupující urbanizace, sílicí vliv masových médií. Rostoucí složitost společenského vývoje, jeho nejednoznačnost a problematičnost posilovala i pocit nemožnosti určit přesně a explicitně⁹ zdroje patologických jevů a specifikovat prostředky a cíle (Sekot, 2010, s. 8–9).

Vyslovíme-li pojem sociální patologie (z lat. pathos = utrpení, choroba), nejedná se o samostatný vědní obor. Jde o souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Na studiu a popisu těchto jevů se podílí řada vědních disciplín, zejména sociologie, psychologie, medicína, etopedie¹⁰ a další. Sociální patologie se tedy zabývá zákonitostmi takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální či právní normy (Fischer a Škoda, 2009, s. 13–14).

V současné době je tento pojem někdy nahrazován pojmem sociální deviace¹¹ nebo sociální dezorganizace¹². Pojem sociální patologie se od pojmu sociální deviace i sociální

⁶ Sankce – ustanovení právní normy o následcích nesplnění povinnosti určené právní normou (Kraus, 2007, s. 713).

⁷ Prizma – přen. z hlediska (Kraus, 2007, s. 652).

⁸ Subkultura – kultura etnicky, sociálně, generačně, zájmově aj. vymezené skupiny (Kraus, 2007, s. 755).

⁹ Explicitní – podrobný, výslovný, srozumitelně, postupně vyjádřený (Kraus, 2007, s. 226).

¹⁰ Etopedie – nauka zabývající se výchovou, vzděláváním a výzkumem sociálně narušené mládeže (Kraus, 2007, s. 219).

¹¹ Deviace sociální – porušení nebo podstatná odchylka od některé sociální normy chování nebo od skupiny norem; nerespektování požadavků, které na individuum nebo skupinu klade určitá norma nebo soubor norem (Maříková, Petrusek a Vodáková, 1996, s. 199).

dezorganizace liší. Jevy, které jsou označovány za deviantní, nemusí být vždy patologické. **Sociálně patologické jevy** jsou vždy pro společnost či jednotlivce negativní, což v případě deviantních jevů platit nemusí (Fischer a Škoda, 2009, s. 18).

Sociální patologie a také deviace dále spíše preferují východisko spočívající v zaměření své pozornosti na jedince a etiologii jeho deviantního jednání. Koncepce sociální dezorganizace poukazuje na širší společenské aspekty příčin vzniku patologických jevů (Fischer, Škoda, 2009, s. 18).

2.3 Klasifikace a charakteristika sociálně patologických jevů

Klasifikace sociálně patologických jevů podle Metodického pokynu k primární preventivní prevenci sociálně patologických jevů MŠMT:

- Záškoláctví,
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus,
- kriminalita, delikvence,
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění HIV/AIDS a další infekční nemoci související s užíváním návykových látek,
- závislost na politickém a náboženském extremismu,
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling) (MŠMT, Č. j.: 20 006/2007-51, 2007, s. 1).

2.3.1 Záškoláctví

Záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který úmyslně zanedbává návštěvu školy.

Záškoláctví je již tradičně pojímáno jako porušení řádu školy, ale ve skutečnosti toto provinění vyplývá ze školského zákona, který obsahuje ustanovení o povinné školní docházce. Málokdy se však v případě záškoláctví uplatňuje trestní sankce vůči rodičům, ale zpravidla již pouhá možnost jejího uplatnění vede rodiče po odhalení přestupku k dohodě se školou.

¹²Dezorganizace sociální – v obecném a poněkud tautologickém významu podstatné narušení sociální organizace, sociálního řádu; ve specifičtějším významu oslabení, narušení nebo rozklad konkrétního normativního řádu a vzorců chování v dané společnosti nebo větší sociální skupině (Maříková, Petrušek a Vodáková, 1996, s. 202).

Je-li záškoláctví jedna z oblastí, kde je možné se opřít o legislativu, neznamená to, že je v praxi tato možnost využívána. Ale existence pravidel usnadňuje u problémového žáka najít řešení, které bude výchovně vhodné. Umožňuje v případě potřeby přivést jej ke spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, v horším případě, kdy je záškoláctví spojeno s delikventní činností, jen umístit do diagnostického ústavu a podobně.

Tvůrci zákonů v zásadě vycházejí z toho, že rodiče budou za všech okolností schopni uspokojivým způsobem a co možná nenásilným způsobem dosáhnout toho, že dítě bude respektovat zmíněnou povinnost i tehdy, když bude mimo jejich kontrolu. Žák má uloženo, aby se pravidelně, přesně a včas dostavil do vyučování. Interiorizace¹³ tohoto vnějšího časového omezení volných dětských aktivit je jedním z důležitých sebevýchovných momentů v socializačním procesu.

Jako důvod omluvy bylo zcela jasně vyloučeno upotřebení dětí k domácím, rolnickým nebo živnostenským pracím (Jedlička, Koťa, 1998, s. 46–47).

V zásadě je velmi nežádoucí přistupovat k toulavosti z moralistního hlediska, ale je nutno pečlivě studovat konkrétní osudy dítěte. Za potulkami může být často ukryt rozvrat rodiny, zanedbávající péče, týrání či neuspokojivé materiální podmínky. Příčinou může být nuda, prázdnota, ale i počínající psychické onemocnění dítěte (Jedlička, Koťa, 1998, s. 51).

V současnosti se pedagogové na všech typech škol setkávají s řadou drobných či delších absencí. Mnohé unikají jejich pozornosti, pokud jsou formálně omluveny. A přesto, že mohou vzbudit podezření, jsou de facto tolerovány, neboť předepsaná omluvenka je pro ně důkazem konformity dítěte a rodiny k instituci a jejími řádu (Jedlička, Koťa, 1998, s. 56).

Vliv výchovně závadného prostředí rodiny na školní docházku

Rozvrat rodiny, alkoholismus, kriminalita, nepříznivé sociální poměry, či hrubé fyzické násilí v rodině – to vše bývá doplněno tím, že rodina nemá zájem o dítě a ztrácí nad ním kontrolu. Málo kulturně podnětné prostředí, lhostejnost či dokonce averze vůči škole ze strany rodičů, mohou vést žáka k tomu, že se počne vyhýbat školní docházce. A to zvláště tam, kde se vedle domácích konfliktů začnou objevovat i problémy ve školním prostředí a ovlivňují prospěch a chování žáka, jakož i jeho hodnocení ze strany učitelů a spolužáků. Dítě najde východisko z beznadějné situace a z nároků školního prostředí v záškoláctví (Jedlička, Koťa, 1998, s. 56).

¹³ Interiorizace – převedení vnější činnosti do nitra osobnosti (Kraus, 2007, s. 357).

Poruchy docházky u dětí z výkonově orientovaných a autoritativních rodin

Neomluvená absence vznikající z obav z přílišných nároků rodiny a následných sankcí je příznakem poměrně závažné krize v životě dítěte. Často například bývá strohá přísnost východiskem z výchovné bezradnosti rodičů. S výrazně autoritativními postoji se můžeme setkat i v rodinách vzdělaných rodičů, kteří mají dobré společenské postavení a navenek žijí zcela spořádaným životem.

Dospělí naplánují dítěti život a programují je na dosažení úspěchu. K základnímu paradoxu této výchovy patří, že na dítě jsou kladeny vysoké nároky, ale jejich autoritativní vymáhání mu zabraňuje, aby rozvinulo svou spontaneitu a soběstačnost. A nesamostatné dítě nadměrným požadavkům nemůže obstát. Obává se již předem neúspěchu a následného trestu, což samo o sobě může vést ke zvýšenému množství chyb. Tato situace může vyústit až v krizi, kdy se žák začne vyhýbat jakémukoliv dalšímu neúspěchu záškoláctvím. Ráno odejde z domova, ale bloudí v době vyučování po ulicích. Chybné tvrdé autoritativní postoje rodičů a přehlédnutí akutní krize dítěte čas od času ukončí náhlá sebevražda (Jedlička, Kořa, 1998, s. 57).

Útěk od školních povinností do náruče hýčkájící matky

Zcela jiné zanedbávání školních povinností najdeme u rodiny s hyper¹⁴protektivními¹⁵ postoji k dítěti. Zde se můžeme setkat s tzv. skrytým záškoláctvím.

Ochraňující matka je v podstatě výchovně nejistá. Tuto nejistotu kompenzuje snahou domáhat se různých výhod pro své děcko. Často chce před dítětem tzv. zametat cestičku. Vždy umí řádně omluvit žáka z vyučování, když by mohl dostat špatné hodnocení, neboť právě to považuje úzkostná matka za ohrožující, nebo ponižující. Často však tato situace dítě frustruje a značně poznamenává jeho celoživotní dráhu, protože vede k trvalé nesamostatnosti, k závislosti a k neschopnosti navazovat rovnocenné vztahy k budoucím životním partnerům. U konfliktních rodin nebo ochraňující výchovy nejisté matky najdeme často i to, co lékaři nazývají útekem do nemoci.

Osobnostně nezralí a nedůslední rodiče se dopouštějí jedné z nejtěžších výchovných chyb: střídavého rozmazlování a trestání. Obrazně to lze vyjádřit jako střídání extrémní lásky a běsnící agrese. Dítě pak není ani později schopné se spoléhat na pomoc okolí, protože si odnese do života obraz chování rodičů, které bylo příliš nestálé a nevypočitatelné. V období

¹⁴ Hyper – nad-, pře-, přes-, přepjatý, nadsazený, super- (Kraus, 2007, s. 320).

¹⁵ Protektor – vlivná osoba poskytující pomoc, ochranu, příznivec (Kraus, 2007, s. 660).

narůstajících konfliktů mezi rodiči se dítě ujišťuje, že není opomíjené, útekem do nemoci. Na čas na sebe strhne pozornost rodiny, ta se alespoň na chvíli sjednotí, aby poskytla nemocnému projevy pečujícího opatrování. Tak vznikají bezděčné a neúmyslné školní absence, které jsou výrazem nevyváženého nebo konfliktního domácí prostředí (Jedlička, Kořa, 1998, s. 57–59).

Řízená absence a zisk ze zanedbání povinností

Občas se objevují záměrné absence i u prospívajících žáků. Ty nebývají příliš časté. Nebývá jich mnoho a bývají poměrně krátkodobé. Výzkumy z této oblasti ukazují, že dobře naplánované absence výborných žáků umožňují zlepšovat celkový prospěchový průměr. Což je také jejich účel. A proto jinak vůči škole vysoce konformní¹⁶ rodiče občas tuto formu záškoláctví skrytě podporují.

I tzv. účelové záškoláctví patří většinou ke skrytým formám odehrávajícím se za plného vědomí a podpory rodičů. Ale nemá za cíl se vyhnout zkoušení nebo stresujícím situacím ve škole. Slouží tomu, aby se dítě mohlo věnovat nějaké činnosti, která je pro ně dle mínění rodiny důležitější než výuka. Takovou aktivitou může být například účast na sportovní soutěži, hudebním či tanečním vystoupení apod. Většinou jde o realizaci koníčka nebo zájmové činnosti, kterou žák dlouhodobě provozuje v mimoškolní době.

V dnešní společnosti, postižené vlnami bezbřehé liberálnosti, často také dohází k tomu, že rodiče neoznámí škole rekreační pobyt na horách, nebo v zahraničí a vystaví dítěti fiktivní omluvenku. U mimořádných případů náročných mimoškolních aktivit lze po dohodě rodičů a ředitele stanovit pro dítě individuální studijní plán a způsob zkoušení, včetně závěrečného (Jedlička, Kořa, 1998, s. 59).

„Invalidizující úzkost“ vedoucí k absenci

Zvláštní a zcela patologickou formou zanedbání povinnosti školní docházky je tzv. školní fobie. Zde se již setkáváme s onemocněním dítěte, kterým se rozumí soubor psychických a psychosomatických příznaků, pro které žák nechce a nemůže chodit do školy. Jedná se zejména o pocity úzkosti, napětí a strachu ze selhání, provázené zpravidla bolestmi hlavy, břicha, nevolností až zvracením, nechutenstvím, psychogenním průjmem, slabostí, pocení, třesem, neurčitými bolestmi ve svalech, dýchacími obtížemi, bušením srdce, častým nucením k močení apod. Příznaky bývají natolik různorodé, že i pro zkušeného dětského lékaře může být obtížné stanovit diagnózu.

¹⁶ Konformní – přizpůsobený, shodující se s něčím, souhlasný (Kraus, 2007, s. 430).

Na školní fobie lze pomyslet zejména tehdy, jsou-li lékařská vyšetření negativní a bohaté vegetativní a psychické příznaky u dítěte mizí o víkendech, ve dnech volna a v době prázdnin. Je však třeba se rychle a bezpečně orientovat v situaci, protože školní fobie představuje akutní stavy, které vyžadují neodkladná řešení. Právě v tomto okamžiku je velmi důležitá dobrá spolupráce školy s pedagogicko-psychologickou poradnou, pediatrem a samozřejmě s rodinou.

Krizový stav, v němž se školák nalézá, nemusí být zcela zřejmý. Při běžném pozorování se může načas zdát, že příčina obav dítěte pochází odněkud ze školního prostředí. Toto vědomí mohou posilovat poměrně imaginární, novináři však značně oblíbené úvahy o tzv. strachu ze školy. Ve skutečnosti se však při školních fobiích setkáváme s dítětem, které již není schopné opustit domov. A to z toho důvodu, že má rozvinutou příliš silnou citovou závislost na některém z členů rodiny.

Žák trpící školní fobií nemá pocit osvobození ani v době, kdy se vyhne školní docházce. Rozvinutá školní fobie má často předeheru v nepravidelnosti školní docházky pro různá nachlazení a další drobná onemocnění.

Při školních fobiích, které postihují dívky stejně jako chlapce, se vlastně setkáváme s adaptací dítěte na nepřiměřené rodinné prostředí. V diagnostice se tyto poměry odhalují rozhovorem o rodině, nebo pomocí tematizovaných diagnostických her či projektivních technik (Jedlička, Kořa, 1998, s. 60–61).

2.3.2 Šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus

2.3.2.1 Šikana

Slovo šikana pochází z francouzského výrazu chicane, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, pronásledování a opakované vyžadování nesmyslné činnosti. U nás je tento význam ponejvíce spojován s ponižováním, vydíráním a zneužíváním moci u lidí v uzavřených institucích s autoritativním režimem, ve kterých je přísně strukturována komunita, tj. v armádě, ve věznicích nebo ve výchovných ústavech (Vykopalová, 2001, s. 104).

Šikanování je zařazováno mezi ty sociálně patologické jevy, které jsou stále více středem pozornosti a které zasahují stále širší kategorie obyvatelstva. Šikanování je problémem komplexním, na jehož řešení se podílí více vědních disciplín a jejich přístupů:

sociologie, psychologie, pedagogika, etika aj., je tedy problémem celospolečenským (Vykopalová, 2001, s. 103).

V podstatě se jedná o zlomyslné obtěžování, pronásledování, týrání a napadání, které může mít bezpočet forem a podob. Jde tedy o opakované ubližování, které je uskutečňováno bez ohledu na věk, pohlaví a povolání. V současné době je středem pozornosti šikanování u dětí a mládeže, což ovšem neznamená, že neexistuje u dospělých, kde jsou pouze odlišné formy projevu šikanování. Nejrůznější formy násilí již u dětí mladšího školního věku nebyly nikdy výjimkou. Šikanování ve škole bylo popisováno i v krásné literatuře počátkem 20. století a šikana byla chápána jako projev sociální skupiny, která svou agresi orientuje vůči jedinci nebo malé skupině obětí, které jsou něčím jiné, odlišné nebo nápadné. Agrese je tedy příčinou mnoha forem patologického chování včetně šikany. Agresivní sklony se u člověka utvářejí na základě jeho genetické výbavy a v průběhu prvních let života v souvislosti s výchovou. Agrese a její projevy úzce souvisejí s učením a se zkušeností, která může být i zprostředkovaná. Agrese je v okolí vnímána, akceptována, tolerována nebo dokonce pozitivně odměňována jako vítězství moci a prožitky uspokojení z prosazování moci mají apriorní pozici (Vykopalová, 2001, s. 103).

Příčiny šikanování tedy úzce souvisejí se samotnou genezí¹⁷ šikany, s vnitřní psychomorální složkou osobnosti, s vlivem prostředí a s výchovou, ale i s otázkou dřívější zkušenosti se šikanováním.

Šikanováním se rozumí ubližování, které je opakované, systematické a průběžné. Pokud se však jedná o zvlášť kruté ublížení, je šikanováním i taková jednotlivá událost, která se dosud neopakovala. Šikana může mít podtext sexuální, rasistický, etnický, náboženský, pracovní apod. Kromě šikany přímé, zjevné, fyzického rázu, je rozlišována šikana nepřímá, která se orientuje na vyloučení oběti ze skupinových aktivit, na projevy nezájmu ze strany okolí, pomluvy apod., někdy se však vyskytují obě tyto formy současně. O šikaně lze hovořit v případě asymetrické agrese, kdy se jedná o oběť bezbrannou pro své fyzické nebo psychické handicap, anebo kdy se jedná o skupinový útok agresorů.

Z důvodů prevence a boje proti šikaně jsou významné i poznatky o oběti šikany. Na rozdíl od aktéra se může stát obětí šikany naprosto kdokoliv. Přesto však existují některé rizikové faktory, které mohou signalizovat potenciální oběť. Především je to jakákoliv odlišnost, která se může stát upozorněním, signálem pro ataku. Jednak jsou to viditelné odlišnosti, nápadnosti ve zjevu, ale mohou to být i povahové vlastnosti, mentální nezralost,

¹⁷ Geneze – původ, způsob, proces vzniku (Kraus, 2007, s. 275).

rasová odlišnost, sociální úroveň, ale i nadprůměrné rozumové schopnosti a vyspělost potenciální oběti. Rovněž jedinci oslabení, osamocení, neschopní se bránit jsou zvýšeně zranitelní a mnohem více náchylní k tomu, aby se stali obětí šikanování. Někdy ve snaze čelit šikaně dochází k útočnému chování ze strany oběti, která naopak provokuje agresí a zesiluje ataky agresorů. Někteří jedinci však na první pohled neposkytují žádné z uvedených signálů, přesto se však mohou potenciální obětí lehce stát. Jedná se především o jedince s vyhraněnými psychickými vlastnostmi vyznačující se zvýšenou citlivostí, bázlivostí a silnou vazbou např. na jednoho z rodičů apod. (Vykopalová, 2001, s. 104).

Šikanování je tedy forma patologického chování obsahující prvky agrese a manipulace, přičemž se jedná o nepoměr sil a samoúčelnost převahy agresora nad obětí. Šikanování však zpravidla není vztahem mezi jednotlivci, ale jeho vznik je chápán jako důsledek poruch vztahů ve skupině, jako porucha skupinové dynamiky.

Příčinou vzniku šikanování je ovlivnění skupinové dynamiky a její obrat ve prospěch aktérů pomocí nejrůznějších metod násilné indoktrinace¹⁸. Jsou to metody psychické manipulace a jejich kombinace, mající charakter brainwashingu, tj. uplatňování fyzického násilí a vyhrožování týráním, jež vede k psychickému zlomení a podřízení obětí, které často trpí poruchami spánku nebo nejrůznějšími psychosomatickými obtížemi. Psychická manipulace aktérů šikanování nabývá charakter hypnózy¹⁹, kdy je největší měrou užívána tzv. nerovnoprávná komunikace silnějšího vůči slabšímu za aktivní podpory negativní skupinové dynamiky. Další formou psychické manipulace je ovlivňování chování, myšlení a emocí oběti, jejichž změnou dochází ke změně identity a posunům v oblasti chování oběti. Skupinové normy vymezují oblast chování agresorů i obětí, stanovují a legalizují pravidla chování, která se snaží morálně ospravedlnit. Konformita a hyperkonformita je tedy další příčinou vzniku závislosti vedoucí k poslušnosti autority (Vykopalová, 2001, s. 105–106).

2.3.2.2 Xenofobie

V příčinné vazbě vznikají chronologicky:

- xenofobie,
- rasismus,

¹⁸ Indoktrinace – tlak vedoucí ke slepému a odevzdanému přijímání názorů, hodnot a postojů (Kraus, 2007, s. 346).

¹⁹ Hypnóza – změněný stav vědomí podobný spánku, vyvolaný sugestivním působením jiné osoby, při němž dochází k částečnému útlumu centrální nervové soustavy (Kraus, 2007, s. 322).

- produkty rasismu: rasová diskriminace a rasové násilí.

Slovo xenofobie pochází z řeckého slova xénos (příchozí) a fóbos (bázeň, úzkost). Vyjadřuje strach z toho, kdo přichází z ciziny, z něčeho cizího, co stojí mimo vlastní sociální útvar. Je spojena se silným heterostereotypem (způsob posuzování jiných na základě tradice své etnické či národnostní skupiny) a tím i autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Je základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, šovinismus²⁰, nacionalismus²¹, fašismus²² apod. Je také nejnižší položenou základnou problémů minorit a jejich napětí vůči většinové společnosti, pramení z ní pronásledování cizinců a stojí v pozadí vytváření segregovaných skupin. Xenofobie vzrůstá, když se sociální útvary ocitají v sociální, ekonomické či politické krizi nebo v kritické či nesrozumitelné situaci – situaci velkých změn. Cizí, tudíž subjektivně prožívané jako nebezpečné, se stává obětním beránkem jakožto „snadno definovatelný“ původce nesnází (Šišková, 2008, s. 12-13).

2.3.2.3 Rasismus

Je politická ideologie, která se na základě biologických rozdílů mezi lidmi snaží legitimizovat společenské nerovnosti. Jejím důsledkem je utiskování jedné rasy druhou nebo dokonce likvidace příslušníků odlišné rasy. Dovolávající se pseudovědeckých poznatků jsou obyvatelé rozdělováni na vyšší a nižší, méněhodnotnou část, která je ve společnosti diskriminována. Tato diskriminace se může projevat v **různých formách**: právní, politické, ekonomické, společenské či kulturní. Jako oficiální ideologie byl rasismus zaveden v nacistickém Německu, kde posloužil k ospravedlnění války a likvidaci ostatních ras.

Osudovost rasismu spočívá v tom, že neexistuje možnost distance²³ od společností svěřené osudové a tragické role. Člověk může totiž změnit svou náboženskou víru či národní příslušnost, ale nikoliv své fyzické znaky. Teoretickým východiskem rasismu je víra v jednotu těla a duše doplněná o dědičnou neměnnost: jsou-li příslušníci nějaké rasy po

²⁰ Šovinismus – vyhrocený nacionalismus založený na slepé víře v nadřazenost vlastního národa a hlásající nenávist k jiným národům (Petráčková & Kraus, 1995, s. 735).

²¹ Nacionalismus – ideologie a politika, která jednostranně zdůrazňuje význam národa jako společenské jednotky (Petráčková & Kraus, 1995, s. 518).

²² Fašismus – politický režim původně nastolený v Itálii, založený na diktatuře jedné strany, agresivním nacionalismu, potlačování občanských svobod (Petráčková & Kraus, 1995, s. 222).

²³ Distanc – odstup (Petráčková & Kraus, 1995, s. 171).

fyzické stránce horší, jsou takoví i duševně a budou takoví vždy. Z toho plyne potřeba zabránit míchání ras nebo jejich šíření, a tím úpadku civilizace a jejího zániku. Řešení spatřují rasisté v segregaci nebo v totálním vyhlazení (David, 2005, s. 349-350).

2.3.2.4 Vandalismus

Vandalismus je sociálně patologický jev, charakterizovaný logicky nezdůvodnitelným ničením různých věcných hodnot, obvykle jen pro radost z ničení.

Jde o zvláštní formu agresivního chování, tzv. agresí nižšího stupně. Jestliže je agresivní chování často interpretováno jako prostředek k uspokojení potřeby, pak v případě vandalismu jde většinou o samoúčelné vybití zloby, přičemž objekt, který je ničen, bývá někdy vybrán zcela záměrně, avšak nikoliv zřídka či náhodně či formou impulzivního rozhodnutí.

Vandalismus se velmi vzácně vyskytuje u dospělých jedinců, někdy je výsledkem řádění davu. Jde o jev typický především u adolescentů – chlapců a výrazně se na něm podílejí party. Někdy může být vandalismus projevem náboženských či jiných fanatiků, často trpících psychózou²⁴ či závažnější formou psychopatie.

Adolescentní vandalové se pohybují zpravidla v partách, ničí běžně dostupné věci a zařízení – hřbitovy, interiéry kostelů, vybavení čekáren, železniční vagóny apod.

Motivací vandalismu je radost z ničení, seberealizace a nejčastěji získání pozice či obdivu ve skupině. Motivem může být i revolta proti společnosti, jejím symbolům a hodnotám nebo msta, závist či zloba (Sochůrek, 2009, s. 83–84).

Druhy vandalismu

Zimbardo dělí vandalismus na:

- Hrabivý – cíl získat vhozené mince, ale také znemožnit vybírání poplatků jako určitá msta společnosti;
- Taktický – cílem je upoutat pozornost;
- Ideologický – cílem je upozornit na vlastní postoje nebo požadavky;
- Mstivý – má podobu odplaty za skutečnou nebo domnělou křivdu;
- Hravý;
- Zlostný – jako výraz zloby nebo závisti.

²⁴ Psychóza – psychická porucha projevující se těžkými poruchami vnímání, emocí, myšlení i chování (Kraus, 2007, s. 668).

Vandalismus plní velice často roli „ukázání se“ před partou, gangem.

K projevům vandalismu dochází např. i při fotbalových zápasech apod. (Sochůrek, 2009, s. 84).

Sprejeři

Sprejerství je některými autory považováno za vandalismus, jinými nikoliv. Objevují se i hlasy, že jde o umění sprejem na zdech, vlcích, vagónech nebo autobusech.

Někteří sprejeři velmi ostře vystupují proti pouhým podpisům nebo „klikyhákům“, čáranicím, které nazývají taky (v některé literatuře taki nebo též tagy). Rovněž většinou odsuzují vytvoření těchto obrazců na památkách nebo domech.

Výtvoř v podchodech, na zdech např. továren nebo vagónech však považují za umění. Ty, kteří sprejují, „kde se jim zlíbí“, nazývají crew.

Pro potřeby této práce budeme sprejerství ve formě tagy považovat za specifický druh vandalismu.

Tito sprejeři v zásadě splňují znaky ničení hodnot. Sprejer tedy ničí nebo znehodnocuje výsledky něčí práce.

Existuje rovněž skupina „adrenalinových sprejerů“, kteří své obrazce vytvářejí tak, že podstupují nebezpečí nebo obrazce či „taky“ vytvářejí na místech, která jsou monitorována kamerovými systémy a „adrenalinem“ je pak včas utéci před zasahující hlídkou MP a PČR (Sochůrek, 2009, s. 85).

2.3.3 Kriminalita a delikvence

Kriminalitou rozumíme souhrn sociálně podmíněných aktivit, které mají relativně četný výskyt, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou prohlášeny platným zákonodárstvím za trestné činy, respektive přečiny. Kriminalita mladistvých bývá také označována v některých oborech, například v psychiatrii a ve speciální pedagogice, termínem „juvenilní delikvence“.

Sociálně psychologické, speciálně pedagogické a sociologické studie upozorňují na to, že kriminálními aktivitám mládeže velice často předcházejí narušené sociální vztahy, které mají nejrozličnější podoby (Jedlička, Kořa, 1998, s. 104).

Poruchy a odchylky v jednání mají své důsledky pro další vývoj individua, narušují adaptační procesy a mnohou poškozovat zájmy celé society. V případech, že způsobují

společnosti potíže, hovoříme o asociálním jednání; jindy již ohrožují nebo přímo narušují morální kodex a právní řád, pak mluvíme o antisociálním jednání.

Prekriminální jednání desetiletých a starších dětí se však zpravidla neobjevuje najednou bez předchozích příznaků. U většiny těchto jedinců se rodiče i učitelé setkávají již dříve s výraznější neposlušností, s vypočítavou lhavostí, se vzdorovitostí, s nekritičností k vlastním chybám, se sklonem k nezdrženlivosti, s agresivitou a destruktivností²⁵. Tyto děti často ubližují vrstevníkům, zvláště těm, kteří jsou fyzicky slabší, případně i mladším dětem. Nejednou shledáváme i případy zdánlivě bezvýznamného odcizování věcí, např. drobných školních pomůcek, atraktivních hraček, části oblečení, ale můžeme se setkat i s menšími krádežemi v samoobsluhách.

U nejnarušenějších, kteří se opakovaně dopouštějí asociálního či antisociálního jednání, bývá zjišťována značná výchovná zanedbanost. Rodina má zjevně rozhodující vliv na dopívajícího a je schopna vhodnou výchovou korigovat, odstraňovat či ovlivňovat vývoj vrozených sklonů. Korekce kvalitním sociálním prostředím je důležitá zejména u osobnosti s perinatální encefalopatií²⁶, s prodělanou encefalitidou²⁷, s oligorenií apod. Neobyčejně významné je rozvržení vztahů v rodině, její životní styl a celková kulturní úroveň, které se promítají do způsobu výchovy dětí a hodnotové orientace jejich příslušníků (Jedlička, Koťa, 1998, s. 104–105).

Pro dospívající je jejich postavení v rodině důležité, stejně jako pocit, který tu zažívají. Rodiče představují pro dítě prototypy jednání nejen jako jednotlivé osoby, ale modelují pro dítě budoucí interakční postoje, mezilidské vztahy a vzorce jednání. Podle příkladu rodičů se děti mohou chovat čestně a správně; mají-li však bezcitné a agresivní rodiče s hostilními prvky v chování, často se samy také tak projevují.

Vycítí-li dospívající nezáměr rodičů, lhostejnost nejbližších a cítí-li se ostrčený a méněcenný, chce tento stav změnit. Je proto pochopitelné, že se snaží na sebe upozornit, připoutat zájem jiných a prosadit se. Což činí především těmi formami, které bezpečně ovládá. Proto dokáže dominovat nevhodným způsobem, často se dostává do konfliktu se společenskými zásadami a dopouští se deliktů, které jsou projevem vzdoru či nesouhlasu s jeho vlastním životem.

²⁵ Destruktivita – skrytý, třebaš neuskutečňovaný sklon k otevřené útočnosti, výbojnosti (Kraus, 2007, s. 166).

²⁶ Encefalopatie – souborné označení psychických poruch způsobených poškozením mozkové tkáně (Kraus, 2007, s. 207).

²⁷ Encefalitida – zánět mozku, zpravidla virového původu (Kraus, 2007, s. 207).

Výrazně odlišný je obraz delikventních dospívajících, pocházejících z dobře situovaných a spořádaných rodin, v nichž oba rodiče pracují, podnikají, jsou hyperaktivní a považují za nejdůležitější vlastní kariéru, obětují většinu sil honbě za dosažením pozic v zaměstnání, v politice či vyděláváním peněz. Za současných podmínek, kdy mnozí rodiče přicházejí z práce pozdě odpoledne či večer, má řada mladistvých k volné dispozici dosti značný časový úsek, který libovolně užívají pro sebe tak, jak je napadne (Jedlička, Koťa, 1998, s. 106–107).

V souvislosti s juvenilní delikvencí nelze opomenout ani další problém, totiž vliv formálních i neformálních skupin na osobnost mladistvého. Jde o skupiny složené převážně z chlapců, jen výjimečně koedukované. Zpravidla se jedná o jedince přibližně stejného věku, kteří se znají ze svého bydliště. Projevuje se u nich vyšší stupeň organizovanosti proti kontrolní skupině nedelikventních. V takovýchto antisociálních skupinách lze nalézt i osoby opakovaně soudně trestané, některé z nich dokonce stojí v čele.

Mnohdy jsou party jediným prostředím, kde dospívající zažívá pocit akceptace, sounáležitosti, významu a síly ve skupinových akcích; nachází zde dobrodružství, zábavu, napětí i katarzi²⁸. Členové party mohou sdílet skupinový mýtus, jímž racionalizují hostilitu²⁹ proti ostatním. Agresivita celého uskupení je zpravidla výrazem neuspokojených potřeb a únikem před těžce snesitelným pocitem bezmoci, kterou by jednotliví členové sami o sobě mohli prožívat. Při rvačkách, manifestacích a pouličních incidentech s policií je možné projevit sociální svázanost s partou a ztotožnit se s jejími autoritami (Jedlička, Koťa, 1998, s. 107).

Dětská delikvence bývá v naprosté většině zaměřena na páchání majetkových trestných činů. S přibývajícím věkem se paleta kriminálních aktivit rozevírá, ale přesto je nejčastější orientace na krádeže, neoprávněné užívání cizího motorového vozidla, trestné činy proti životu a zdraví, loupeže, pohlavní zneužívání, sexuální násilí a výtržnictví. Nově přibyla kriminalita spojená s problematikou drog a rasově motivované úsilí (Jedlička, Koťa, 1998, s. 109–110).

²⁸ Katarze – povznášející pocit zbavení se nežádoucího spojený s uvolněním, povznášející pocit vůbec (Kraus, 2007, s. 399).

²⁹ Hostilita – sklon k nepřátelským agresivním impulzům navenek, tendence ublížit jiné osobě nebo skupině osob (Kraus, 2007, s. 314).

2.3.4 Užívání návykových látek a onemocnění HIV / AIDS

2.3.4.1 Užívání návykových látek

Nezákonný trh s drogami má, jako každý trh, svou stranu nabídky a stranu poptávky. Podle toho se rozlišují hlavní strategické přístupy drogové politiky, označované jako „snižování nabídky drog“ a „snižování poptávky po drogách“.

Strana nabídky	DROGY	Strana poptávky
Administrativní a kontrolní opatření		Primární prevence
Zákonná represe (policie, celníci, justice, vězeňství)		Sekundární prevence (poradenství a léčení)
Vymýcení produkce a rekonstrukce pěstitelských oblastí	Sociální rehabilitace Harm Reduction	

Obecná populace: představuje důležitou cílovou skupinu zejména v primární prevenci.

Rizikové skupiny: označení určité skupiny (podle věku, profesí, zájmů atd.), která je negativním sociálním nebo zdravotním jevem ohrožena více než zbytek populace. V souvislosti s užíváním drog můžeme celou věkovou kategorií od 13. do 18. let považovat za rizikovou. Dále existují skupinová rizika profesní, sociální či etnická. Rizikové skupiny jsou cílovými skupinami ve specifické primární prevenci.

Rizikovní jednotlivci: individuální riziko zvyšující zejména psychické problémy a poruchy, poruchy učení a chování, genetické predispozice, dysfunkční primární rodina. Rovněž děti, sourozence a partnery uživatelů lze pokládat za osoby se zvýšeným rizikem.

Experimentátoři: nepřesné, ale i v odborné mluvě používané označení pro osobu, která drogy takzvaně „zkouší“: občasně a nepravidelně užívá různé drogy a typy drog a může, ale nemusí mít přítom problémy v jiných oblastech.

Příležitostní a rekreační uživatelé: u této cílové skupiny se užívání drog již stalo součástí životního stylu, ale není častější než jednou za týden a jeho důsledkem není (nebo dosud není) vznik závislosti a dalších problémů. Typické zejména u marihuany, LSD či extáze na tzv. parties.

Pravidelní uživatelé: pravidelnost (tj. užívání častější než 1x týdně) obvykle implikuje³⁰ již nejen životní styl, ale jistý škodlivý účinek ve stupni závislém na užívané látce. Můžeme hovořit o „škodlivém užívání“ podle MKN-10.

Problémoví uživatelé: podle EMCDDA je problémové užívání definováno jako intravenózní³¹ užívání drog (IUD) a/nebo dlouhodobé a pravidelné užívání opiátů, kokainu a drog amfetaminového typu. Do pojmu „problémové užívání“ se nezahrnuje užívání extáze a konopí.

Závislí: uživatelé splňující diagnostická kritéria syndromu závislosti – často, ale ne vždy jde zároveň o „problémové uživatele“. Pojem „toxikoman“ dnes již z odborné terminologie mizí.

Rodiny a partneři uživatelů: dnes již nezanedbatelná cílová skupina ve většině intervencí, zejména v sekundární a terciární prevenci (Kalina, 2003, s. 17–23).

2.3.4.1.1 Rozdělení a účinky návykových látek

Alkohol

Alkohol vzniká chemickým procesem kvašení ze sacharidů – buďto z jednoduchých cukrů, obsažených v ovoci, nebo z polysacharidů z obilných zrn nebo brambor. Vyšší koncentrace se dosahuje destilací. Alkoholy tvoří celou skupinu látek, z nichž etylalkohol, druhý nejjednodušší, převzal jako nejznámější jméno celé skupiny. Při nedokonalých chemických procesech vzniká směs etylalkoholu s nejnižším alkoholem, metylalkoholem, který je silným nervovým jedem se selektivním³² působením na oční nerv a vede k metabolickému rozvratu vyvoláním acidózy³³. Charakteristiku nervového jedu a schopnost vyvolat acidózu má i etylalkohol, i když v nižší míře (Kalina, 2003, s. 151).

Opioidy a opiáty

Opioidy ovlivňují organismus prostřednictvím opioidních receptorů. Opioidy se v lékařství používají jako nejsilnější léky proti bolesti, nebo jako léky proti kašli, protože tlumí kašlací reflex. Tinctura opii jako lék při úporném průjmu se dnes používá už jen výjimečně, je však lékem volby při léčbě odvykacího stavu u novorozenců, jejichž matky jsou závislé na heroinu. Opiáty jsou podskupinou opioidů, která má strukturu blízkou morfinu.

³⁰ Implikovat – zahrnovat v sobě (Petráčková & Kraus, 1995, s. 324).

³¹ Intravenózní – nitrožilní (Petráčková & Kraus, 1995, s. 343).

³² Selektivní – působící jen na určitou skupinu škodlivých činitelů (Petráčková & Kraus, 1995, s. 683).

³³ Acidóza – zvýšení kyselé reakce krve vzestupem kyselých látek (Petráčková & Kraus, 1995, s. 19).

Jednotlivé drogy této skupiny – heroin, „braun“ – směs derivátů kodeinu, metadon (Kalina, 2003, s. 159-162).

Stimulancia

Psychostimulancia jsou látky s nefyziologickým budivým efektem na CNS. Typickými zástupci jsou pervitin, amfetamin, kokain, méně typickým zástupcem je extáze, která může mít kromě stimulačního účinku také účinek psychedelický³⁴ (Kalina, 2003, 164).

Halucinogenní drogy

Halucinogenní drogy jsou jednou z nejvíce vědecky zkoumaných skupin drog. Velikou pozornost vědců i laiků přitahují nejen jejich velmi neobvyklé vlastnosti a účinky na psychiku člověka, ale především jistá nevyzpytatelnost, tajemnost, možná až mystičnost spojovaná s těmito účinky a využívaná lidskou kulturou od nepaměti (Kalina, 2003, s. 169).

Konopné drogy

O konopných drogách se někdy hovoří jako o něčem, co do Evropy bylo přivezeno až v novověku a o něčem, co nemá v jejím kulturně-historickém kontextu tradici. Moderní výzkumy prokázaly, že takovéto představy jsou mylné. Poslední výsledky naopak ukazují, že konopné drogy jsou látkami, které byly v Evropě známy a zřejmě též užívány ve velmi hluboké historii.

Na černém trhu se vyskytují a jsou zneužívány dvě základní formy drogy: marihuana a hašiš.

Mezi nejcharakterističtější účinky konopných látek lze řadit sucho v ústech, jemný pocit chladu a hlad. Nijak výjimečná není situace, kdy – přestože před intoxikací byla dotyčná osoba plně sytá – po vykouření několika jointů sní „nášup“. Typická pro konopnou intoxikaci je deformace ve vnímání času. Objevují se rovněž deformace ve vnímání prostoru a sluchové, hmatové a nejčastěji zrakové iluze. V drtivé většině případů je intoxikace doprovázena stavem lehké euforie a příjemné nálady. Agresivní či depresivní rozklady, stejně tak jako panické a úzkostné stavy se objevují výjimečně a většinou spíše u osob k tomu různým způsobem disponovaných. Celkový stav se blíží mírně meditativnímu ponoření do vlastních pocitů,

³⁴ Psychedelický – představující duševní stav charakterizovaný příjemným omámením smyslů, extatickým vytržením apod., vyvolaný vlivem drog (Petráčková & Kraus, 1995, s. 633).

nálad, myšlenek a fantazií. Stav velmi svádí k zabývání se jimi a k hloubání (Kalina, 2003, s. 174-176).

Analgetika, sedativa a trankvilizéry

Analgetika jsou látky, které s dostatečnou selektivitou snižují vnímání bolesti. Bolest sama o sobě má značný biologický význam – varuje organismus před poškozením a signalizuje přítomnost nemoci, je tedy symptomem. Bolest však mnohdy svůj smysl ztrácí, a to v případě, kdy nemocného vysiluje. V krajním případě může navodit šokový stav, onemocnění zhoršuje, a tudíž se sama stává nemocí.

Sedativa jsou látky se všeobecně zklidňujícím účinkem. Do této skupiny medikamentů se řadí barbituráty, bromidy a některé rostlinné drogy – zde myšleno v lékárnické terminologii. Nyní se tyto látky již v podstatě nepoužívají, resp. pozbyly smyslu s objevem jiných bezpečnějších léků.

V přeneseném slova smyslu můžeme za sedativa pokládat též hypnotika – „léky na spaní“. Hypnotika jsou léky negativním způsobem ovlivňující vigilitu – tedy vyvolávající ospalost a navozující spánek.

Skupinou léků, které pozitivním způsobem ovlivňují náladu, jsou anxiolytika – **trankvilizéry**. V medicínské terminologii převažuje označení „anxiolytika“. Tato skupina léků je, spolu s hypnotiky, velmi často předepisována praktickými lékaři (Kalina, 2003, s. 180).

Léky vyvolávající závislost

Skupina návykových látek uvedená v Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN-10) pod označením F-13 se týká kromě sedativ a hypnotik i dalších léků, které u jejich uživatelů mohou způsobit závislost, např. analgetika, anxiolytika a některé léky se stimulačním účinkem, které by se jinak nedaly zařadit.

Hlavním společným účinkem analgetik, sedativ, hypnotik a anxiolytik je útlum centrální nervové soustavy. Po jejich užití dochází k postupující ospalosti, otupělosti, k celkovému útlumu s rozmazanou blábolivou řečí. Může dojít k ataxii³⁵, vyhasínání reflexů a při předávkování až k hlubokému bezvědomí – kómatu (Kalina, 2003, s. 187).

³⁵ Ataxie – porušení koordinace tělesných pohybů (Petráčková & Kraus, 1995, s. 77).

Těkavé látky

Skupina návykových látek uvedených v MKN-10 pod označením F 18 – prchavé látky se častěji označuje jako těkavé látky nebo inhalační drogy. Patří mezi ně některá rozpouštědla, ředidla a lepidla, ale i plynné látky, například éter a rajský plyn. Jednotlivé těkavé látky se od sebe liší chemickým složením, způsobem účinku a klinickým obrazem. Společným znakem po užití je ovlivnění CNS, které se projevuje euforií, většinou s útlumem, mohou se objevit zrakové a sluchové halucinace (Kalina, 2003, s. 193).

MDMA a jiné drogy „technoscény“

MDMA (Ecstasy, extáze) byla jako účinná látka syntetizována, resp. patentována v roce 1912 firmou Merck jako lék na hubnutí. Nikdy však nebyla komerčně vyráběna a používána v této indikaci.

Rekreační používání MDMA na „parties“ se začalo objevovat v 70. letech v USA. Postupně se šířilo přes Velkou Británii do ostatních států Evropy. Od 80. let se objevuje již pravidelně v řadě evropských států. Dnes patří extáze mezi nejrozšířenější drogu užívanou mladými lidmi na tanečních parties všude na světě. Užívání v klubech a na masových akcích za doprovodu typické reprodukované hudby patří mezi fenomény současné doby.

Extáze svým účinkem spadá na pomezí stimulancií a psychedelik. Vedle svého stimulačního účinku podobného tomu u amfetaminů obvykle vyvolává příjemné, snad kontrolovatelné emoční stavy s relaxací a bez pocitů strachu, pocity štěstí a blaha, a toto vše někdy může být doprovázeno halucinacemi. Díky tomu bývá označována společně s látkami jí podobnými jako entaktogen (Kalina, 2003, s. 200).

Tabák a závislost na tabáku

Jedinou návykovou látkou ze 4 – 5 tisíc složek tabákového kouře či v tabáku jako takovém je toxický rostlinný alkaloid nikotin. Jedná se o bezbarvou tekutinu, bez zápachu. Smrtelná dávka pro člověka je kolem 80 mg, poměrně rychle však vzniká tolerance.

Závislost na tabáku začíná závislostí psychosociální, po určité době vzniká také fyzická drogová závislost, tedy závislost na nikotinu (Kalina, 2003, s. 205).

2.3.4.2 Onemocnění HIV/AIDS

Viry dnes představují nejnižší živé organismy, které se skládají alespoň z nukleové kyseliny a proteinu. V souvislosti s nemocí AIDS jsou důležité viry, speciálně retroviry.

Původcem onemocnění AIDS je virus, který je dnes známý pod zkratkou HIV. Virus HIV patří k retrovirům. To jsou viry, které obsahují RNA a nikoliv DNA. Pokud tedy HIV vnikne do lidského organismu, napadá především bílé krvinky nazývané T-lymfocyty, do kterých určitým mechanismem vnikne.

T-lymfocyt je bílá krvinka, která je důležitou součástí imunitního systému člověka. Když HIV vnikne do T-lymfocytu, změní se jeho vlastnosti a zničí jej. Postupně se počty T-lymfocytů snižují. Dochází k selhání imunitního systému a organismus infikovaného člověka se prostě neumí bránit před banálními infekcemi resp. dalšími infekty³⁶. Právě působením HIV na genetickou informaci hostitelských buněk se nejvíce projevuje zákeřnost HIV a jeho smrtelné nebezpečí. HIV napadá v lidském těle ještě další buňky. Jsou to makroflágy a některé buňky centrálního nervového systému.

Makroflág je také bílá krvinka. Pokud T-lymfocyty a makroflágy nemohou plnit svoji funkci v důsledku infekce HIV, výsledkem je selhání imunity a nástup nemoci AIDS v lidském těle.

V případě napadnutí buněk centrálního nervového systému vznikají u infikovaného člověka neurologické příznaky nemoci AIDS. Infikovaný člověk je vystaven infekcím různého druhu. HIV se prakticky dostane do všech částí těla. Především se nachází v krvi, spermatu a poševním sekretu. I sliny, slzy a pot infikovaného člověka obsahují HIV. Z hlediska přenosu je však nebezpečná infikovaná krev, sperma a poševní sekret. Je potřeba znát, jak se HIV přenáší. Jedná se o tři cesty:

- Krevní cesta,
- pohlavní cesta,
- přenos z infikované těhotné ženy.

HIV se nepřenáší: kašláním, líbáním, používáním společných věcí, koupáním ve společných bazénech, společným používáním toalet a sprch, od domácích zvířat, běžným osobním stykem, dotykem se znečištěným předmětem (Holub, 1993, s. 12-14).

Infekce vyvolaná virem lidské imunodeficiency³⁷ má široké spektrum klinických obrazů, které charakterizují jednotlivá stadia onemocnění. Když se HIV dostane do organismu, napadá, případně zabijí součást našeho imunitního tj. obranného systému, který nás chrání

³⁶ Infekt – drobné zánětlivé ložisko v orgánu, ze kterého se nákaza šíří do ostatního těla (Petráčková & Kraus, 1995, s. 330).

³⁷ Imunodeficiency – imunologická nedostatečnost, porucha imunitních mechanismů (Petráčková & Kraus, 1995, s. 326).

před nejrůznějšími infekcemi. Mnohé z těchto infekcí nás za normálních okolností neohrožují, ale když HIV oslabil naši imunoschopnost, mohou se i tyto stát smrtelnými. Víme, že HIV může určitou dobu přežívat v našem organismu, aniž by vyvolal příznaky onemocnění. Zhruba dle délky působení viru na lidský organismus můžeme toto infekční onemocnění rozdělit na **stadium asymptomatické** – bezpříznakové – a **stadium symptomatické**, které je již charakterizováno určitými klinickými příznaky. Je tedy důležité rozlišovat lidi HIV infikované, ale zatím bez příznaků onemocnění – to jsou tzv. asymptomatictí HIV nosiči – a lidi HIV infikované již s klinickými příznaky onemocnění. Klasický průběh onemocnění vyvolaného virem lidské imunodeficiencie můžeme rozdělit na několik etap:

1. Stadium akutní infekce
2. Stadium asymptomatického nosičství
3. Stadium generalizovaného zduření mízních uzlin
4. Stadium ARC
5. Stadium rozvinutého onemocnění AIDS (Holub, 1993, s. 18).

2.3.5 Závislost na politickém a náboženském extremismu

2.3.5.1 Politický extremismus

Jde o extremismus, jehož odchýlení od obecně zavedených a v aktuální době přijímaných norem má podobu politického programu s výraznými prvky názorové nesnášenlivosti a odmítání kompromisních řešení. Je manifestován jako radikální až militantní odmítání politiky státu anebo ústavního pořádku, a to i za použití násilí (Chmelík, 2001, s. 8).

Extremistická scéna v České republice zatím není stabilní a je ve stálém pohybu a vývoji. Dosáhla již kvalitativně vyššího stupně a zapojila se do mezinárodních struktur. Co je pro českou extremistickou scénu příznačné, jsou její projevy, které nabyly na razanci. Jsou pro ni dále příznačné dva základní extremistické směry, a to:

1. Pravicově orientovaný extremismus je reprezentovaný neonacistickými, fašistickými a nacionalisticky orientovanými skupinami.
2. Levicově orientovaný extremismus je reprezentovaný zejména anarchoautonomními skupinami, nebolševickými a nacionalistickými skupinami či organizacemi (Chmelík, 2001, s. 19-20).

2.3.5.2 Náboženský extremismus

Jde o extremistické jednání členů nebo příznivců skupin (zejména sekt), případně náboženských hnutí, ovlivněné náboženským zaměřením, které se projevuje zejména v psychické manipulaci s lidmi, psychickým násilím nebo jinou formou násilí či jiným závažnějším porušováním právního řádu či jednání, označovaným za sociálně patologické nebo sociálně nežádoucí (Chmelík, 2001, s. 8).

2.3.5.2.1 Náboženská sekta

Organizovaná skupina religiózně zaměřených lidí s dogmaticky nekonvenčními názory na úlohu a postavení člověka ve společnosti, založenými na kultu osobnosti, s výraznou psychickou manipulací osobnosti, zaměřené na rozložení osobní identity jednotlivce, vedoucí až k vytvoření duševního otroctví a absolutní závislosti na vůdci sekty.

Znaky:

- Absolutizace moci vůdce sekty,
- cílevědomá regulace informací pro členy sekty,
- respekt k autoritám není přijímán jako omezení vlastní vůle, ale většinou jako úleva,
- sekty jsou většinou přísně organizovaný systém řízený shora dolů,
- poslušnost je zcela dobrovolná, není přímo vynucována,
- alternativou neposlušnosti je exkomunikace ze sekty,
- opuštění sekty je v praxi téměř nemožné,
- vysoká úroveň excitace (vybuzení, stimulace),
- míra prokazované lásky je postupem času úměrná podávanému pracovnímu výkonu,
- pocit viny je hnacím motorem, který způsobuje neuvěřitelné výkony členů sekt,
- sekty cílevědomě budují ve svých členech představu nebezpečného nepřítele,
- pocit výlučnosti a nadřazenosti sekty,
- není legitimního důvodu opustit sektu (Chmelík, 2001, s. 41-43).

2.3.6 Netolismus a patologické hráčství

2.3.6.1 Netolismus

S masivním využíváním internetových služeb a nových technologií je stále více diskutovaná otázka, zdali se tyto nové nástroje nepodílejí na vzniku netolismu, závislosti či závislostního chování jako takového.

Termínem netolismus označujeme závislost na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména počítačové hry, sociální sítě, internetové služby, virální videa, televize aj.

Je zřejmé, že se jedná o psychickou/behaviorální závislost, nikoli o závislost fyzickou, ke které dochází při konzumaci návykových látek.

Závislostní chování ve vztahu k internetu lze rozdělit do pěti základních kategorií:

1. Závislost na virtuální sexualitě – kompulzivní³⁸ používání webových stránek pornografického zaměření,
2. závislost na virtuálních vztazích – nadměrné věnování se virtuálním vztahům,
3. internetové kompulze – hraní online počítačových her či internetové nakupování,
4. přetížení informacemi – nadměrné surfování na internetu nebo hledání v databázích,
5. závislost na počítači – nadměrné hraní počítačových her.

Formy:

- závislostní chování ve vztahu k Facebooku (FAD),
- závislostní chování k hraní online her,
- závislostní chování ve vztahu k mobilnímu telefonu (Kopecký, 2015, s. 99-105).

2.3.6.2 Patologické hráčství

Problémové hráčství je porucha kontroly hráčského chování, která je charakterizována zejména vysokou intenzitou a epizodickým charakterem hraní a vysokými finančními částkami vloženými do hraní s následnými negativními důsledky pro hráče a jejich okolí.

K rozvoji problémového hráčství přispívá i sociální a ekonomický kontext člověka. Problémové hraní má tendenci vyskytovat se ve zvýšené míře v sociálně a ekonomicky znevýhodněných regionech, kde je nedostatek práce, chudoba a kde lidé nenacházejí dostatek jiných příležitostí k trávení volného času. Dopady a související problémy jsou pak u této skupiny lidí citelné dříve, jelikož hazard působí jako regresivní daň, kdy nemajetní za něj utratí více než bohatí (jestliže toto hraní splňuje diagnostická kritéria, jde o tzv. patologické hráčství (Mravčík, 2015, s. 312).

Patologické hráčství je dle mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů řazeno mezi nutkavé a impulzivní choroby a definováno jako porucha spočívající v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na újmu hodnot a závazků sociálních, vyplývajících ze zaměstnání, materiálních a rodinných.

³⁸ Kompulze – nutkavé, bezsmyslové opakování určitých pohybů nebo jednání, kterým se nemůže postižený ubránit (Petráčeková & Kraus, 1995, s. 406).

Problémové hráčství má zásadní dopady a souvislosti zejména v sociální sféře, především se jedná o kriminalitu, prohlubování sociálních nerovností, nezaměstnanost a celkové snížení kvality života jedince, jeho rodiny i komunit. Fatální dopady přináší problémové hraní i na okolí hráče, zejména ve formě zadluženosti, rozpadu vztahů i rodinných systémů.

Různé oblasti dopadu: ve sféře rodiny, mezilidských vztahů, práce, zdraví, práva, financí, dluhů (Roznerová & Mravčík, 2015, s. 336).

Mezi jednotlivými hrami, které na trhu existují, jsou podstatné rozdíly a jejich rizikovosti – nepříznivými charakteristikami, které vedou k rozvoji problémů spojených s hraním ve vyšší míře než v případě jiných her, se vyznačují především elektronická herní zařízení. Ke hrám s vyšším rizikem patří také kurzovní sázky, zejména sázky on-line, a to především tzv. live sázky, jiné on-line hry, ale také sázkové hry v kasinu (Chomynová, Roznerová & Mravčík, 2015, s. 300).

3 Soví houkání

3.1 Fabule

V knize Soví houkání od Carla Hiassena se nachází známky **záškoláctví** a **vandalismus**. V hlavní dějové linii vystupují 3 hrdinové, kteří se ve větší či menší míře dopouštějí nezákonného chování.

Ústřední postavou je **Lovec cípalů – Napoleon Bridger Leep**. Chlapec pochází z neúplné rodiny, žije s vlastní matkou, nevlastním otcem a nevlastní sestrou.

V průběhu děje Lovec cípalů přiznává, že se s mámou nikdy nesblížil a že už to dávno vzdal. Svého opravdového tátu nikdy nepoznal. Matka ho neustále sužovala zbytečnými příkazy a nedokázala s ním vyjít. Chlapec tráví svůj volný čas pobíháním po lesích a v bažinách. Její pokusy o nápravu chlapcova chování byly marné – buď ze školy utekl, nebo byl vyloučen, zdržel se tam maximálně 14 dní. Jeho matka před tím zavírá oči, se svým synem již ztratila trpělivost. Často ani neví, kde se syn nachází, a nemá ani v úmyslu ho hledat.

Na tomto místě lze reflektovat sociálně patologický jev záškoláctví – chlapec neplní povinnou školní docházku. Matka se snaží o jeho nápravu, její pokusy jsou ale neúspěšné.

Lovec cípalů ovšem najde „spojence“ a důvěrníka ve své nevlastní sestře **Beatricii**. Když chlapec doputoval do města Coconut Cove, kde rodina žije, je Beatricie první a jediná, kterou Lovec cípalů kontaktuje. Beatricie nesmí prozradit jeho úkryt, uzavřeli spolu tiché společenství.

Kromě záškoláctví se v ději vyskytuje další sociálně patologický jev – vandalismus. Otázkou je, zda se jedná o vandalismus v tzv. čisté formě. Lovec cípalů se snažil upozornit na protizákonné chování – chtěl ochránit sýčky. Lze ale vycítit jistou zlomyslnost a účelovost jeho chování.

3.1.1 Expozice příběhu

Ve městě Coconut Cove se schyluje k započetí stavby známé americké společnosti - palačinkárny Bábinky Pavlínky. Celou stavbu dozoruje jistý Leroy Branitt, zvaný Kudrnáč, a významně mu pomáhá strážník David Delinko. Delinko je hrdým policistou a touží se stát policejním inspektorem, stejně jako jeho otec a bratr. Na pozemku, kde má stát palančinkárna, jsou sýčci ukrytí v norách v zemi. Od začátku věděl strážník Delinko o problému se sýčky a upozornil na něj i vrchního stavebního dozorce Kudrnáče. Dozorce sice o sýčcích také věděl, ale navenek se tvářil, že o problému nemá ani tušení.

Lovec cípalů tedy rozjíždí svou akci, jejímž cílem je zabránit stavbě palančinkárny. Několika činy se pokusí této stavbě zamezit, postupně získává spojence v Beatricii a později v Royovi. Jako první vytáhá tyčky, které označovaly místa základů, ze země, a vzápětí nastrčí aligátory do mobilních latrín/toalet. Dalším činem, na kterém už spolupracuje s Royem, je vypuštění prudce jedovatých ploskolebých mokasínů na pozemek, jenž je hlídán policií. Aby toho nebylo pro policii málo, nastříká Lovec cípalů policejní hlídkové auto tmavou barvou. Korunou všeho je, že v autě spí strážník Delinko, jenž byl vyslán svým nadřízeným, aby pozemek ochránil před dalšími nepravostmi. Delinko má strach sám o sebe, aby nepromokl, proto se schoval do auta. Po těchto třech, pro Lovce cípalů úspěšných akcích, jsou na pozemek přivezeni rotvajleři. Díky těmto „aktivním spolupracovníkům“ nabírá projekt 14 dní zpoždění. Jelikož se kauza s nastříkaným policejním autem dostane i do tisku, informace nezůstane utajena ani ústředí společnosti Bábinky Pavlínky. Viceprezident pro mezikorporační vztahy – Chuck Muckle – velmi důrazně upozorní dozorce Kudrnáče, že takový průšvih se již nemůže opakovat.

Do děje vstupuje další postava – **Roy Eberhardt**. Roy je jedináček a spolu s maminkou a tatínkem se do města Coconut Cove přistěhovali před pár dny. Roy si velmi váží svých rodičů a nechce jim přidělovat další starosti, je na sebe velmi opatrný a chová se zodpovědně. A to i z důvodu, že se od svého bratrance dozvěděl, že jeho maminka potratila v 5. měsíci těhotenství holčičku. Royovi byly tehdy 4 roky a rodiče s ním o tom nikdy nemluvili.

Ovšem ani tato postava není bezchybná, jak by se na první pohled mohlo zdát – Roy se hned první den popere ve školním autobusu s Danem Mathersonem. Velmi zvažuje, zda říct o problému rodičům, nebo bojovat sám za sebe. Nakonec za něj rozhodně osud, je totiž na několik dní vyloučen ze školního autobusu a do školy jej musí vozit maminka. Poté, co se

Roy opět vrátí do školního autobusu, pozoruje z okna bosého a stále utíkajícího chlapce. Nejprve se domnívá, že mu ujel autobus, a proto běží do školy. Ve škole se s ním však nepotká. Hlavou mu také vrtá, proč nemá boty. Roy se postupně seznamuje i s Beatricií, kapitánkou školního fotbalového týmu, a lze říct se slečnou, která si s ničím nedělá těžkou hlavu. Roy nemá tušení, že Beatricie a bosý chlapec jsou nevlastní sourozenci. Roy se ale Beatricií svěří se svými myšlenkami o bosém utíkajícím chlapci a Beatricie ho žádá, ať dá od tohoto problému ruce pryč. Jednoho dne se Roy rozhodne, že vystopuje bosého chlapce a daruje mu boty, které mu přinesl v promočené krabici. V této chvíli Beatricie odkrývá karty – bosý chlapec je její nevlastní bratr a boty mu doručí. Dohonit tohoto chlapce je pro Roye nedosažitelná meta. Zároveň spolu Roy a Beatricie uzavírají obchod – Beatrice mu sice boty doručí, ale také chce, aby Roy nechal sledování jejího bratra.

Mezi Royem a Danem Mathersonem je stále jakési tiché napětí, které vyústí ve rvačku. Do ní zasáhne Beatricie, která zachrání Roye před udušením a připoutá Dana k vlajkovému stožáru u školy. Beatricie má před školou kolo, na které posadí vylekaného Roye a ujíždí s ním k jeho domovu. Po cestě vysvětlí Beatricie Royovi situaci o Lovci cípalů, jenž leží poraněný ve zmrzlinovém stánku na pozemku, kde se má stavět palačinkárna. Roy s Beatricií si před jeho maminkou vymyslí společnou práci na přírodovědném projektu, na který potřebují gázy, bílou náplast, antibiotickou mast a kilo mletého hovězího masa. Předstírají, že budou zkoumat rozklad buněk v mase.

3.1.2 Kolize příběhu

Lovec cípalů nocuje v maringotce – opuštěný zmrzlinový stánek – na pozemku, kde má stát palančinkárna. Chlapec spravil Beatricií o tom, že ho pokousali psi a ta za vydatné pomoci Roye a jeho maminky za ním spolu s Royem přichází. Roy s Beatricií ošetřují chlapce jeho ošklivé kousance a všimnou si také oteklé do fialova zbarvené levé paže. Jako dárek přináší Beatrice s Royem Lovci cípalů kilo hovězího masa. Ten z něj uválí 6 kuliček, které rozprostře u ústí otvoru po pozemku, a v té chvíli začnou z děr vylézat velmi malé sovičky. Royovi dochází, proč Lovec cípalů s Beatricií tolik bojují proti postavení palačinkárny – chtějí ochránit sýčky a upozornit na protizákonné postupy.

Roy s Beatricií a Lovcem cípalů utíkají z pozemku. Roy usiluje o to, aby zavezli Lovce cípalů do nemocnice, ovšem Beatricie o tom nechce ani slyšet. Ví, že Lovec cípalů by s tím zásadně nesouhlasil, je mu ale mizerně. Ve chvíli, kdy všichni tři zahlédnou policejní auto, začne Roy automaticky mávat, za to Beatricie si Lovce cípalů doslova přehodí přes

rameno a utíká s ním pryč. Roy se musí ve vteřině rozhodnout – z jedné strany přijíždí policejní auto a na druhou stranu mu utíkají jeho kamarádi. Roy se rozhodne pro kamarády. Nakonec dotáhnou, dostrkají Lovce cípalů do nemocnice, kde se Lovec cípalů představí jako Roy Eberhardt a roztočí se kolečko spleťtých událostí. Ošetřující lékař totiž okamžitě informuje rodiče Roye o tom, že jejich syn leží zraněný v nemocnici a ti ihned nasedají do auta a jedou do nemocnice. Mezitím je Lovec cípalů umístěn na nemocniční pokoj, ze kterého utíká – vytrhne si ze žíly kapačku a vyskakuje oknem ven. Do nemocnice přijíždějí vystrašení rodiče a shání se po svém synovi. Ve vypjaté situaci na nemocničním lůžku Roy přiznává, že neví, jak se Lovec cípalů jmenuje vlastním jménem a kam utekl.

Roy se pokusí objasnit svému tatínkovi celou situaci, odtajní mu celé tajemství o stavbě palačinkárny a sýčcích – nechá tatínka nalistovat v přírodovědné encyklopedii str. 278, kde je heslo sýček králičí. I s maminkou si večer před spaním o celé situaci promluví. Maminka ho upozorní, že se jí nelíbilo, jak v nemocnici zalhal a vyděsil je tím k smrti. Roy jí vysvětlil své důvody a dokonce jí přiznal, že by to udělal znova. Maminka ho chápe a říká mu, že někdy se člověk rozhoduje podle srdce, a ne podle pravidel.

Z příběhu lze vyčíst, že vztah Roye a jeho rodičů, je plný důvěry a porozumění. I přes klukoviny, které Roy dělá, stojí rodiče na jeho straně, vyslechnou jej, případně mu poradí, co by na jeho místě dělali oni. Roy má své rodiče velmi rád, váží si jich a nechce jim přidělavat starosti.

Roy tuší, kde se Lovec cípalů nachází a tak jde najisto do rezavého pojízdného stánku s nápisem Zmrzlinářství JO-JO. Lovec cípalů má z Roye radost a vysvětluje mu, že se v nemocnici zachoval jako **psanec – muž mimo zákon**. Roy se brání a celou situaci mu vysvětluje, přesto Lovec cípalů trvá na svém a Roye v činech mimo zákon podporuje. Lovec cípalů také dává Royovi číst odpověď na dopis, který napsala Beatrice do společnosti Bábinky Pavlínky. Je to formální odpověď a Lovce cípalů to podněcuje k ještě většímu rozhořčení nad celou situací. Nikdo ze společnosti nebere jeho upozornění vážně, nikdo to nijak dále neprověřuje. Lovec cípalů je ale tvrdohlavý a nechce nic vzdát, i když si uvědomuje velikost společnosti Bábinky Pavlínky.

Royovi stále vrtá hlavou způsob života Lovce cípalů, a tak se ho ptá, jestli mu nechybí „normální život“. Lovec cípalů mu odpoví, že vlastně nikdy normální život nepoznal. Zamýšlí se nad tím, že se možná do školy jednou vrátí, ale zatím mu stačí, že umí rozdělávat oheň a

nasbírat si dost čerstvého kokosového mléka a nevdí mu, že neovládá algebru či francouzštinu.

Děj příběhu začíná nabírat na obrátkách, ale než vygraduje úplně, stane se ještě několik příhod.

3.1.3 Postava Dana Mathersona

Je neděle odpoledne, pro rodinu Eberhardovou je to čas, který tráví společně, buď na výletě, sportem či společenskou hrou. U dveří rodinného domu zazvoní Royův kamarád Garret s nápadem, že půjdou společně jezdit na skateboardu. Rodiče to Royovi na chvíli dovolí, a tak je Roy vylákán Garretem na skateboardovou dráhu. Roy ovšem tuší, že to není jen tak. Garret začne Royovi vyprávět o tom, jak uvěznili Dana Mathersona, když se chtěl vloupat do maringotky na pozemku Bábinky Pavlínky. Roy hraje překvapeného. Garretova matka je výchovnou poradkyní ve škole, a proto má Garret zprávy z první ruky. Policie ihned Garretovou matku jako výchovnou poradkyni kontaktovala. Garret ještě dodává, že Dan tvrdil, že je Roy Eberhardt, ale policie mu to nevěřila.

Za uvěznění nelegálního kuřáka Dana Mathersona může Roy – vystrčil na něj zadek a cíleně ho vylákal směrem k parcele palačinkárny Bábinky Pavlínky. Pak si schválně vymyslel historku o zásobě cigaret v maringotce a při tom lupu chytila Dana policie.

Dozorce Kudrnáč si myslí, že chytil vandala, který jim stále škodí, a že se jmenuje Roy Eberhardt. Strážník Delinko jej upozorní, že chytil někoho jiného, protože Roye pozná. Dozorce chytil tlustého chlapce jménem Dan Matherson. Kudrnáč má po dlouhé době klidné spaní ve své ložnici. Žije v domnění, že ve vězení pod zámkem mají toho pravého vandala od Bábinky Pavlínky, a historku, jak ho chytili, velice barvitě popisuje své manželce a tchýni.

Zpráva o uvěznění Dana Mathersona se šíří rychlostí blesku a dostane se až k Royovým rodičům. Ti žijí v domnění, že Roy o tom nemůže nic vědět. Ten ovšem velmi bojuje, ale není schopen říct svým rodičům pravdu.

3.1.4 Royovo rozhodnutí

Roy u sebe v pokoji nechává přespat Beatricií, bez svolení rodičů. Sděluje jí, že chce přemluvit Lovce cípalů, aby toho všeho nechal, a ta jej upozorňuje, že je to s jeho tvrdohlavostí marná snaha. Roy tedy konstatuje, že se k němu bude muset přidat, čemuž se Beatricie mírně diví a zároveň z toho má radost.

Roy se sám za sebe rozhodl, že chce pomáhat Beatricii a Lovci cípalů, proto se do celého problému zapojuje s ještě větším nadšením – vymyslel si, že potřebuje údaje o daném pozemku do školního projektu a vydává se na úřad. Potřebné dokumenty ovšem nenajde – desky s povoleními a s poznámkami inspektorů si někdo vypůjčil.

3.1.5 Postava Chucka Muckleho

Kudrnáč znovu upozorňuje Chucka Muckleho ze společnosti Bábinky Pavlínky na sýčky v podzemních norách. Muckle mu vysvětluje, že rozbití opuštěných hnízd není nezákonné, a kdyby se někdo ptal, tak podzemní hnízda jsou opuštěná. Muckle ho varuje, že jestli se nějaký sýček objeví, mají říct, že je to červenka nebo divoké kuře.

Chuck Muckle si tedy uvědomuje své protizákonné jednání, ale nic s tím nedělá, jde dál i přes zákazy a zfalšované dokumenty. Naopak nabádá k tomuto chování i své podřízené.

Strážník Delinko má strach ze dne, kdy bude slavnostně zahájena stavba. Kudrnáč má také strach ze sýčků, ale snaží se na to nemyslet. Delinko i Kudrnáč hlídají v noci před slavností pozemek. Delinko si všiml série krátkých záblesků, ale dál po nich nepátral a raději zůstal po celou noc vzhůru.

3.1.6 Slavnostní započetí stavby – krize příběhu

Nastává dlouho očekávaný slavnostní den, Chuck Muckle nechce o žádných komplikacích slyšet. Odhalí ovšem průšvih strážníka Delinka, který by se nejradyji propadl do země.

Na slavnostním aktu se sešli všichni významní lidé a stojí vedle sebe v řadě – viceprezident společnosti, starosta města, Bábinka Pavlínka (maskot – nádherná mladá modelka přestrojená za babičku s palačinkami), radní Grandy a šéf obchodní společnosti.

Beatricie to komentuje slovy, že by se do těch úředníků měl vdechnout život. Slavnostního shromáždění se účastní také celá Royova a Beatriciina třída.

Bábinka Pavlínka říká: „*Uvidím se s Vámi všemi opět příští rok na jaře, při slavnostním otevření.*“ Roy vykřikne: „*Ne, neuvidíte.*“ Roy se nebál přihlásit k tomu, že to řekl a začíná objasňovat celou situaci se sýčky. Bábinka Pavlínka nemá o ničem ani tušení a velmi se tomu diví, ale sýčky zabíjet nechce. Chuck Muckle se marně snaží zachránit situaci, úředníci vypadají zmateně a znechuceně. Beatriciiny spolužačky vytáhly transparenty s nápisy – „*Bábince Pavlínce jsou sýčky fuk!*“, „*Ptačí vrah, jděte domů!*“, „*Zachraňte sovy, pohřbňte palačinky!*“.

Chuck Muckle se obořil na Roye s tím, že staré díry už jsou dávno opuštěné. Roy ukázal Chucku Mucklemu fotku opeřených sýčků, kterou pořídil včera v noci Lovec cípalů. Chuck Muckle se vzteká a vysmívá se rozmazané fotce. Lovec cípalů fotografovat neuměl, a proto ani Beatricie nedokázala s jistotou potvrdit, že se na fotce jedná o sýčka.

Chuck Muckle ukončuje sešlost a rozpouští dav, když v tom se ozvala mladá dívka upozorňující na chlapce „v díře.“ Lovec cípalů se nastrčil do nory obydlené sýčky tak, že mu byla vidět jen hlava. Vedle sebe měl na šňůrce přivázaný kyblík s ploskolebými gumovými mokasíny, kteří na první pohled vypadali jako živí. Chuck Muckle chce, aby strážník Delinko chlapce okamžitě zatkl. Delinko se ptá Lovce cípalů, jak se na pozemek dostal a ten mu odpovídá, že včera večer přeskočil plot a strážník minimálně pětkrát prošel kolem něj. Delinko mu klade další otázky – „*Tys nastříkal auto?*“, „*Tys utekl z nemocnice?*“, „*Tys pověsil zelené tričko na anténu?*“, „*S těmi ploskolebci to myslíš vážně?*“. Chuck Muckle vítězoslavně rozsekl ploskolebce pozlacenou lopatou, protože si myslel, že jsou živí. Obecenstvo si všechno fotografuje, Kudrnáč poznal, že jsou to falešní hadi. Chuck Muckle se napřáhl lopatou po Lovci cípalů, do cesty se mu postaví Roy s Beatricií, kteří se chytanou za ruce a postupně se k nim připojují jejich spolužáci, až se kolem Lovce cípalů vytvoří živá barikáda, do níž se připojila i Bábinka Pavlínka. Jedna dívka z davu začne zpívat „*Ta zem je má zem*“, ostatní se přidávají. Chuck Muckle již ztratil rozvahu a zároveň znejistěl. Nikdo z přihlížejících dětem nebrání. Média vše sledují a přenášejí živé přenosy do televizí. Demonstrace trvala ještě asi hodinu, přijíždějí další televize a policejní hlídky. Chuck Muckle chce, aby policie nasadila dětem železka, ta to ovšem odmítá.

Trojici Lovec cípalů, Beatricií a Royovi se podařilo zastavit započetí stavby palačinkárny Bábinky Pavlínky. Ne vždy k tomu použili legální prostředky, ale byli

vynalézaví a nebáli se. Poslední noc kolem Lovce cípalů strážník několikrát prošel a nevšiml si ho, nepátral dále po tom, proč viděl sérii blesků. Svým způsobem to lze považovat za výsměch strážníkovi Delinkovi. Tato silná trojice si kladla za cíl zabránit započetí stavby a poukázat na zfalšované dokumenty. Při jejich honbě za cílem některé věci poškodili či znevažili.

Situace na pozemku ještě měla svou dohru. Na pozemek přijíždí Lonna Leepová, matka Lovce cípalů, která svého syna zahlédla v televizi a ihned všem říká, jak je na svého syna hrdá a pokřikuje: „*Je to můj statečný malý bojovník!*“ Je z ní cítit falešné nadšení, chce být viděna v médiích. Beatricie zatarasí své nevlastní matce cestu k Lovci cípalů. Lonna se předvádí, hraje nepravou hrdost na svého syna. V této chvíli se čtenář dozvídá pravé jméno Lovce cípalů – Napoleon Bridger Leep.

Roy navštíví reportérka z magazínu Gazette, Kelly Colfaxová, a chce se ho zeptat na pár otázek. Roy nemá moc chut' odpovídat, nechce přitížit Lovci cípalů. Jeho tatínek ho vysvobozuje – přichází za Royem a podává mu kopii, kterou Roy hledal na radnici. Jsou v ní posudky od právníků na životní prostředí a chybí tam stavební povolení. Roy předá složku novinářce a ta spokojeně odchází.

3.2 Postavy

3.2.1 Roy Eberhardt

Chlapec jménem Roy, který pochází z úplné rodiny, žije se svými vlastními rodiči bez sourozenců. Jako jedináček je rodiči velmi opečovávaný a mají vzájemně velmi důvěrný vztah. Do floridského města Coconut Cove se přistěhoval před pár dny ze západní Montany a touží si v městě najít kamarády, i když často vzpomíná na svůj bývalý domov a srovnává. Hned první den cestou do školy v autobuse, dostane Roy „nakládačku“ od obézního chlapce Dana Mathersona. Roy si to nenechává líbit a po čase na něho vymyslí pěknou past. Vyláká ho na staveniště Bábiniky Pavlínky, vystrčí na něj holý zadek a slíbí mu cigarety. Dan je chycen policií a na krátký čas uvězněn v policejní cele.

Roy nejedná impulsivně, zkratkovitě, že by se hned druhý den musel Danovi pomstít, ale vyčkává na vhodnou příležitost a nebojí se to protivníkovi vrátit plnou měrou. Dává tím najevo, že na sobě nenechá štípat dříví.

Roye lze charakterizovat jako chlapce, který je všímavý k okolnímu světu a rád pozoruje lidi okolo sebe. Je hodný a myslí na ostatní, chce jim pomáhat a mít podíl na jejich štěstí. Čtenář může vidět, že Roy dokáže důvěru, kterou do něj rodiče vkládají, předávat dále. On sám působí velmi důvěryhodně, s Betaricí i Lovcem cípalů se zná jen pár dní a hned se společně vrhnou do záchranu sýčků na stavbě palačinkárny. Beatricie ani Lovec cípalů neuvažují o tom, že by je Roy mohl zklamat, že by to mohl být nějaký tajný agent od společnosti Bábinky Pavlínky. Berou ho jako svého spojence do týmu. Roy si na jedné straně uvědomuje, že dělá něco protizákonného, a že je možné, že budou chyceni policií. Na druhé straně stále myslí na den, kdy buldozer zničí sýčkům doupata.

Postava Roye se v průběhu děje vykresluje – zpočátku mírně zakřiknutý chlapec, který se posléze touží velkou měrou zasadit o ochranu sýčků. Ovlivnila jej také dvojice Beatricie a Lovec cípalů. Roy jim ovšem neskočí na všechno hned, ale nad jejich kroky a záměrem uvažuje, přemítá o něm, a až po určité době se touží plně připojit na jejich stranu a společně s nimi se zasadit o dobro věci.

Zpočátku Roy nechápe nasazení Lovce cípalů, nerozumí, o co mu vlastně jde, po čase pochopí, že chce zabránit stavbě palačinkárny Bábinky Pavlínky, chce upozornit na protizákonné postupy, na zfalšované dokumenty a také na to, jak snadné je obelstít policii. Po tomto prozření, kdy pochopí, že jde o dobro věci, se nebojí riskovat a dokonce i rodičům zalhat, ale nikdy z toho nemá dobrý pocit.

S lhaním, neříkáním celé pravdy, má Roy velký problém. Často bojuje, zvažuje různé varianty, jak se k rodičům zachovat. V některých případech se situace vyřeší sama a někdy se musí rozhodnout Roy sám. Má ovšem jistotu, že rodiče ho vždycky rádi vyslechnou a podpoří, ale také mu řeknou, proč se jim jeho chování nelíbilo, případně, jak by se zachovali oni sami. Rodiče také Roye také ve vypjatých chvílích ujišťují, že je jejich milovaný syn.

Nyní se nabízí odcitovat L. N. Tolstého – „Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“ – a zdá se, že u postavy Roy Ebehardta to opravdu platí.

Když dojde na lámání chleba a je potřeba promluvit se vztyčenou hlavou, tak Roy velmi jasně řekne, co má na srdci, bez zbytečných emocí dokáže věci správně pojmenovat. Nechce být za své činy oslavován, ale touží, aby to, co společně s Beatricií a Lovcem cípalů započali, bylo dovedeno do vítězného konce, tedy do zastavení stavby palačinkárny Bábinky Pavlínky, což se jim nakonec povedlo.

3.2.2 Napoleon Bridger Leep – Lovec cípalů

Lze jej charakterizovat jako chlapce s velmi specifickým chováním, specifickým ne ve smyslu špatným, ale ve smyslu velmi zvláštním. Lovec cípalů neplní povinnou školní docházku, nežije u svých rodičů a přežívá díky své nevlastní sestře Beatricii. Pochází z neúplné rodiny, ani se vlastně nedá říct, že žije s vlastní matkou, nevlastním otcem a sestrou, spíše, že žijí ve stejném městě. V den svatby jeho matky a Beatriciiného otce utekl po předání prstýnků z obřadu, nezdržel se ani na hostinu. Dá se konstatovat, že pochází z rodiny s nízkým socio-ekonomickým statusem, neviděl v životě dobrý vzor svých rodičů. Lovec cípalů do tohoto města doputoval, ale rozhodně ne proto, aby vyhledal svou rodinu. Ukrývá se před svou vlastní matkou, naopak svou nevlastní sestru Beatricii vyhledává.

Z jednoho úhlu pohledu se může zdát, že přežívá – sestra se o něj stará, když se poraní, doslova ho dotáhne do nemocnice. Z druhého úhlu pohledu žije chlapec plnohodnotný život – umí se o sebe postarat, obstarat si jídlo, rozdělat oheň a zorientovat se v různých situacích. Žije jako tulák. I přesto, že vede takový způsob života, není v jádru zlý a jde mu o dobro věci, chce zachránit sýčky. Je tvrdohlavý, paličatý, když si něco umane, jen tak se nevzdá. Nevzdává se ani ve chvíli, kdy daná situace může připomínat házení hrachu na stěnu. Riskuje a v oblasti svého zdraví se chová nezodpovědně, ničí kapačku a vyskakuje z okna nemocnice, lže, aby nemusel prozradit své vlastní jméno. Lze vycítit, že má strach, z toho, aby na něj nepřišli, aby se nemusel nikomu zpovídat, v nejhorším případě žít se svou matkou. Často také ze strachu lže, do očí a velmi důvěryhodně.

Pozoruhodné je, že až v závěru knihy se čtenář dozvídá jeho vlastní jméno, Lovec cípalů je přezdívka, sám sebe tak nazývá. Nikomu nechce své jméno prozradit, co jej k tomu vedlo? Na jedné straně se Lovec cípalů brání autoritám, nechce se nikomu podřizovat, sám chce být autoritou a řešit vše na vlastní pěst. Na druhé straně, z čeho má strach? Proč nechce prozradit své jméno? Že by se přece jen bál toho, že by jej snad policie chytila a umístila do nápravného zařízení? Vždyť jednou už v nápravném zařízení byl a stejně si našel cestu, jak z něj utéct, ve škole nikdy nevydržel déle než 14 dní.

Lovec cípalů je ochránce zvířat, a zejména sýčeků. Svou revokací, vybuřováním se snaží upozornit na protizákonné jednání. Přesněji, chce upozornit, že stavba palačinkárny Bábinky Pavlínky neprobíhá podle legálních postupů a na ústředním ředitelství před tím zavírají oči. Lovec cípalů nemá rád úředníky, jejich neosobní jednání a formální odpovědi.

Je týmovým hráčem, nachází spojence v Beatricii a následně v Royovi, kterým plně důvěřuje, a společně pracují na pozastavení stavby palačinkárny Bábinky Pavlínky. Lovec

cípalů žije svůj život velmi autenticky, a jak známo, příklady táhnou. K podobnému způsobu života strhne i Roye, k životu psance – muže, který dělá činy mimo zákon. Přece jen je ale možné vidět, že v některých oblastech povinná školní docházka Lovci cípalů chybí. Například, když má fotografovat, nedokáže s fotoaparátem vhodně manipulovat, má nedostatky v oblasti jemné motoriky. Ovšem v oblasti fyzické aktivity je velmi zdatný, mrštný a obratný. Rozhodně není hloupý, pro dobro věci dokáže být velmi vynalézavý.

Jaký důvod měl Lovec cípalů, že se choval právě tak, jak se choval, že žil nevázaným způsobem života? Co ho vedlo k tomu, že chtěl zachránit sýčky? Je vůbec pozoruhodné, jak se o celé akci dozvěděl. Kde zjistil, že stavba palačinkárny je protizákonná? Že na její stavbu chybí povolení?

Lovec cípalů byl svým způsobem vandal a ochránce přírody v jedné osobě. Chtěl upozornit, že něco není v pořádku a použil k tomu nelegální cesty. K jeho činům ho nikdo nenaváděl, bylo to čistě z jeho hlavy, ani mu za to nikdo nic nesliboval. Dělal to pro svůj vlastní pocit, ze svého přesvědčení zachránit sýčky.

Dá se vypozařovat, že začínal po malých krůčcích, až se postupně, a to už za pomoci Beatricie a Roye, dopracovali k veřejnému poprasku na zahájení stavby palačinkárny.

Zpočátku mohlo čtenáři přijít na mysl, jestli celou tuto akci nedělal Lovec cípalů z nudy, pro zkrácení svých dlouhých chvil, ale jak lze pozorovat, postupem času získával stále více příznivců všech věkových kategorií a sociálních skupin. Vždyť na úplném konci se k této početné skupině přidala i modelka Bábinky Pavlínky – slavná a krásná modelka.

3.2.3 Beatricie Leepová

Růže mezi trním, jedna dívka mezi dvěma chlapy. Odvážná dívka, která se ničeho nebojí. Stejně jako Lovec cípalů, pochází Beatricie z neúplné rodiny, žije se svým vlastním otcem a nevlastní matkou. Velkou důvěru chová ke svému nevlastnímu bratrovi Lovci cípalů, který s nimi nesdílí společnou domácnost. Také ona neměla v životě vzor ve svých rodičích, nijak dobře s nimi nevychází. Její otec se často povaluje u televize a její vlastní matka se s otcem rozvedla a věnovala se své vlastní kariéře. Za necelé dva roky po rozvodu se její otec zasnoubil s Lonnou, matkou Lovce cípalů, a až v den svatby se Beatricie dozvěděla, že bude mít nevlastního bratra.

Čtenář jistě vidí, jak rozdílné bylo prostředí, ze kterého hrdinové příběhu Soví houkání pocházeli. Roy – opečovávaný jedináček z úplné rodiny, Beatricie žijící s vlastním otcem a nevlastní matkou a Lovec cípalů – dítě ulice. Vzájemně si ale nic nevyčítali, Beatricie ani

Lovec cípalů Royovi nevyčítali, že oproti nim žije ve velkém blahobytu. Snažili se využít jeho vynikající rodinné zázemí pro svůj vlastní prospěch, potažmo pro záchranu sýčků.

Beatricie chrání svého bratra, i když ví, že to co dělá, není v pořádku. Její velmi dobrou vlastností je, že dokáže držet tajemství a místo planých slov dokáže pohotově jednat. Je kapitánkou školního fotbalového týmu. Umí být rázná a nekompromisní. Dokáže se vzdát svého pohodlí i v případě, že se díky tomu dostane do nebezpečí. V krizových situacích jedná racionálně, bez zaváhání. Umí přesvědčivě lhát pro dobro věci a jde si za svým cílem, snem. Lze ji charakterizovat jako chlapce v sukni, ale i Beatricie dokáže prožívat radost a projevit své emoce. V mezích slušnosti dokáže být ironická a upřímná. Spolu s Royem vtáhli do kauzy „sýčci“ své třídy, včetně vyučujících.

V některých vlastnostech zcela odlišní, v jiných velmi podobní, to je trojice ústředních hrdinů příběhu Soví houkání. Všichni tři dokáží důvěryhodně lhát, riskovat a dosáhnout vytyčeného cíle. Spojila je ochrana sýčků na stavbě palačinkárny Bábinky Pavlínky. Jejich přístup k životu je zcela odlišný, jejich rozhodnost se také v mnohém liší, přesto spolu dokáží hledat kompromisy, dělat ústupky a tak se zasadit o dobro věci.

3.3 Motivy

3.3.1 Leitmotiv

Hlavní literární motiv bývá někdy zřejmý již z názvu knihy. U knihy Soví houkání to na první pohled zřejmé není. Až po přečtení díla může čtenář usoudit, že název s dějem knihy koresponduje.

Je známo, že tak jako například ptáci zpívají, tak sovy houkají. Vydávají tím nějaký signál, který je pro laiky nerozpoznatelný a pro odborníky může být předmětem bádání. Ovšem i lidé vydávají určité „signály“ – mohou být rozpoznatelné z jejich výrazu ve tváři, z tónu hlasu, z posturiky těla. Někdy se jedná o signály pozitivní či negativní nebo neutrální.

Nyní se nabízí otázka, jaký tón měly signály, ve vztahu k ději, v knize Soví houkání? Po přečtení knihy se čtenář může domnívat, že prosebný. Sýčci nechtěli být zabiti, nechtěli, aby jim bagry zničily jejich hnízda – nory. Sýčci byli (pomyslně) vyslyšeni a na pomoc jim byl poslán Lovec cípalů spolu s Royem a Beatricií. Jejich společným úkolem se stává záchrana sýčků a zároveň také zabránění stavby palačinkárny Bábinky Pavlínky.

Hlavním motivem, který se nese celou knihou, jsou sýčci a jejich záchrana. Celé dílo je provázeno obtížemi, které záchrana sýčků přináší. Na obtíže lze nazírat z více stran – na ty, které hlavní hrdinové způsobují společnosti Bábinky Pavlínky, a na ty, se kterými se musí hlavní hrdinové potýkat sami.

3.3.2 Motiv statický

Jedná se o popis krajiny, postav, oděvu či předmětu. Druh tohoto motivu je neměnný. Kniha Soví houkání se tomuto motivu nijak zvlášť nevěnuje. V popisu motivu jde o vnější stránku věci, nikoliv o vnitřní charakteristiku postav, krajiny, předmětu.

Celý děj příběhu se odehrává ve floridském městě Coconut Cove a velká část příběhu na pozemku palačinkárny Bábinky Pavlínky. Zpočátku čtenáře příběh přivádí do školního autobusu a školy, kde se seznámí Roy s Beatricií. Tím, že Lovce cípalů je „aktivním“ spolupracovníkem na stavbě Bábinky Pavlínky, se část příběhu děje i na policejní stanici, na ústředí společnosti Bábinky Pavlínky a díky zranění Lovce cípalů i v nemocnici. Do příběhu jsou zapojeni také Royovi rodiče, a tak se malá část příběhu odehrává v jejich domě a na městském úřadě.

3.3.3 Motiv dynamický

Tento motiv vnáší do děje pohyb, mění situaci a vztahuje se na činy postav.

Děj příběhu je vyprávěn jednoduše, odehrává se na různých místech ve městě Coconut Cove. Děj se nevrací do minulosti, ale ani se nezaobírá tím, co se bude dít v budoucnosti.

Hlavní hrdinové podniknou několik kroků, které na chvíli změní, zrychlí či zpomalí děj, cíl však zůstává stále stejný – záchrana sýčků.

Velkou měrou hýbají dějem činy **Lovce cípalů**, vždyť on je hlavním iniciátorem celé záchrany sýčků. Začne tím, že vytáhá ze země tyče, které označovaly místa základů, a nastrčí aligátory do mobilních latrín/toalet. Tím způsobí komplikace stavby vedoucímu. Způsobí také potíže i městskému strážníkovi Delinkovi, to když mu nastříká hlídkové auto tmavou barvou. Společně s Royem vypustí na pozemek palačinkárny, který je hlídáný policií, prudce jedovaté ploskolebé mokasíny. Tyto činy způsobí potíže jeho protivníkům, tedy těm, kteří sice o problému se sýčky ví, ale přehlížejí je. Započetí stavby tímto nabírá zpoždění, děj příběhu se ale stává pro čtenáře napínavějším. Lovce cípalů si troufne na stále odvážnější činy a nebojí se způsobit potíže i Royovi s Beatricií. Způsobí je právě ve chvíli, kdy se v nemocnici vydává

za Roye Eberhardta a následně z nemocnice vyskakuje oknem ven. Jeho nejodvážnějším činem je zahrabání sebe samého do nory při slavnostním započetí stavby palačinkárny Bábinky Pavlínky. Beatricie ani Roy o tom neví, ale hned to dokážou využít pro dobro věci a vytvoří kolem něj živou barikádu.

Ani **Roy Eberhardt** nezůstává pozadu se svými činy. Kromě problémů okolo stavby palačinkárny má Roy navíc problém se svým spolužákem Danem Mathersonem. Díky své všímavosti a sociálnímu citění chce darovat boty bosému, utíkajícímu chlapci – Lovci cípalů. Tím, že mu chce boty předat osobně a také díky problému s Danem se seznamuje s Beatricií a tímto kamarádstvím se roztočí kolo různých činů a událostí.

Po podrobnější analýze docházíme k tomu, že jednání Lovce cípalů je nejodvážnější z trojice hlavních hrdinů. Je ale také často na hranicích zákona a Lovce cípalů si díky němu někdy ničí své zdraví. Roy Eberhardt je umírněnější ve skutcích, které se projevují navenek, ale v díle jsou více popisovány jeho vnitřní pohnutky či spíše vnitřní boje.

Beatricie Leepová je jedinou dívkou v trojici hlavních hrdinů, její jednání není nijak zvlášť výrazné, nezpůsobuje komplikace strážníkům ani dozorcům stavby. Spojuje, dává dohromady Roye a Lovce cípalů. Aniž si to uvědomuje, jejím největším a nejpřínosnějším úkolem je péče o vztahy. Tedy to, co je vlastní všem ženám, dívkám. Když je potřeba akce, nebojí se – zasáhne do rvačky Roye a Dana ve škole, uváže Dana u vlajkového stožáru a s Royem ujíždí na kole k jeho domovu, a také utíká, s Lovcem cípalů přes rameno, před policií.

3.4 Stěžejní myšlenky díla

Na první pohled tři pubescenti, na ten druhý tři zcela odlišné hlavní postavy, které postupně spojuje práce na záchraně sýčků na stavbě palačinkárny Bábinky Pavlínky. V celém příběhu se vyskytuje vandalismus se záškoláctvím, ve velké míře také lež. Hlavní hrdinové ale nepáchají tyto nepravosti jen tak pro zábavu či z nudy, jejich cílem je záchrana sýčků, můžeme je tedy označit za ochránce přírody, zejména zvířat. Hlavní postavy nejsou kamarády od dětství, jak je v některých příbězích běžné, spíše náhody je svedly dohromady a stali se z nich kamarádi do nepohody. Společně tedy bojují za záchranu sýčků na stavbě palačinkárny, to je jejich hlavním úkolem. Dokáží ukázkově spolupracovat, navzájem se z ničeho neobviňují a nikdy se nehradili. Obzvláště pro Roye je takové prostředí zcela neznámé, ale vcelku rychle se v něm zorientuje a s vervou se zapojuje do celé akce. Kromě záchrany sýčků se hlavním hrdinům podaří bravurně zesměšnit policii a stavební dozor před všemi

přihlížejícími, při slavnostním započetí stavby palačinkárny Bábinky Pavlínky. Poukazují také na zfalšované dokumenty a neosobní jednání velkých firem.

3.4.1 Vedlejší myšlenky díla

Tyto myšlenky nesouvisí přímo s hlavními myšlenkami díla.

V knize je patrná myšlenka tiché nenávisti mezi Royem a Danem Mathersonem. Ke konfliktu dochází hned první školní den, kdy se poperou v autobuse a Roy je z něj na několik dní vyloučen. Poté se bez svědků poperou ještě jednou ve škole, kde Roye vysvobodí Beatrice. Roy ale odplácí plnou měrou ve chvíli, kdy vyláká nelegálního kuřáka Dana na pozemek palačinkárny Bábinky Pavlínky, vystrčí na něj zadek a pošle ho pro cigarety do opuštěného zmrzlinového stánku.

V příběhu hrají jistou roli i rodiny, z níž hlavní hrdinové pocházejí. Zcela odlišné je zázemí, ve kterém byli vychováváni, a které formovalo jejich osobnost.

4. Útěk Kryšpína N.

4.1 Fabule

4.1.1 Expozice

Děj příběhu se odehrává na začátku října na škole v přírodě žáků 5. ročníku. Ústředním bodem celého příběhu je útěk Kryšpína, který se odehraje po dvou dnech strávených v rekreační chatě. Kryšpín je chlapec s těžkou nedoslýchavostí, a proto nosí sluchadla, která nazývá „brouky.“ Třídní učitel žáků se jmenuje Hynek a žáci mu vykají, noční vychovatelka se jmenuje Hanka a žáci jí tykají, denní vychovatelka se jmenuje Lydie. Hynek a Hanka spolu chodí, Hanka na škole v přírodě vykonává pedagogickou praxi.

Chlapec jménem Kryšpín je ubytován na pokoji s chlapci jménem Denis, Srpen (vl. jm. Jan Augustýn) a Marián. Jeho útěk se odehraje během večerního programu, kdy se zbytek třídy, kromě chlapců z pokoje a Kryšpína, baví na diskotéce dole v jídelně. Jelikož je na Kryšpína v jídelně velký hluk, dovolí se noční vychovatelky Hanky, zda může jít na pokoj, a také úplně nevyhledává tento druh zábavy. Ta souhlasí a Kryšpín má v plánu na pokoji vykonat večerní hygienu, uložit brouky do krabičky a vypnout baterii (u sluchadel), aby se zbytečně nevybíjela, a číst si. Na pokoji byli také chlapci Denis, Srpen a Marián, kterým byl večerní program nedobrovolně odepřen kvůli tomu, že na odpolední procházce házeli po jedné paní šišky. Nebyl to pro ně až takový trest, protože společný program v jídelně byl podle jejich názoru „pro mrňata“. V pokoji byli tedy spíše za odměnu.

Čtenáři se může jevit, že chlapci z pokoje asi nebyli z těch „hodných“ kluků ze třídy, spíše to byla ta „esa“ třídy. Když se naskytla sebemenší příležitost, tak neváhali vyvést nějakou lumpárnu. Už v této chvíli se nabízí otázka, proč třídní učitel umístil chlapce s handicapem právě na tento pokoj.

4.1.2 Příčiny útěku

Když se Kryšpín vrátil na pokoj, chlapci se tvářili otráveně, chtěli mít totiž od Kryšpína klid, ale ten se nesměle ohradil, že je to jeho pokoj, stejně jako jejich, a právě tato nesmělost Mariána vyprovokovala. Kryšpín usedl na postel, nachystal si krabičku k uložení, vypnul sluchadla a vyndal si je z uší. Právě v té chvíli napadl Mariána ďábelský plán k pobavení všech ostatních na pokoji, tedy Srpena a Denise. Marián zavelel, ať Srpen a Denis Kryšpína chytí a odvedou na záchod. Kryšpín se zpočátku bránil, ale po chvíli to vzdal,

myslel si, že mu třeba vymáchají hlavu v záchodové míse, což mu nepřišlo tak hrozné. Myslel hlavně na to, aby brouci byli v pořádku. Marián se postavil Kryšpínovi před obličej, aby mohl Kryšpín odezírat. Posměšně mu sdělil, že na odezírání je přece machr a zpoza zad vyndal ruce a strčil Kryšpínovi krabičku pod nos. Dle Mariána byli brouci špinaví a bylo potřeba je vykoupat, prý to kvůli nim v pokoji smrdí. Denis se v této chvíli svíjí smíchy, ale Kryšpín má hrůzu v očích. Marián oběma rukama sundal porcelánové víko splachovadla za mísou a krabičku se sluchadly položil na prkýnko záchodu. Kryšpín se bránil, že to nesmí dělat a Marián kývaje hlavou odpověděl, že to právě udělat musí. Marián ponižoval Kryšpína, posměšně po něm opakoval „*Nedělej to, Mariáne.*“ Kryšpín mu musel odpovídat „*Ano, pane*“ a Marián to stejně udělal – hodil sluchadla do vody. Kryšpín v tu chvíli zavřel oči, hlasité šplouchnutí pro něj bylo nesnesitelné, jako kdyby mu někdo vrazil kudlu do zad. Marián nařídil Srpnovi, ať nasadí porcelánové víko zase zpátky a Marián vrátil Kryšpínovi prázdný futrál – krabičku od sluchadel.

Lze jasně vidět, že vůdčí postavení v partě chlapců na pokoji měl Marián. Srpen a Denis oddaně plnili jeho rozkazy, smáli se jeho vtipům a na slovo ho poslouchali. Ani jeden z nich se Kryšpína nezastal, ani jednomu z nich ho nebylo líto, neprojevil se u nich žádný soucit. Moc dobře věděli, že Kryšpín bez sluchadel neslyší vůbec nic. Čtenář může také zaznamenat, že chlapci z pokoje byli sehraní, při celé akci nikdo nechybil, všechno vyšlo podle momentálního Mariánova plánu. Kryšpín byl bezbranný, nebylo v jeho síle postavit se třem svým spolužákům, ti ho měli pevně ve svých rukou. Ve chvíli, kdy uslyšel šplouchnutí, to pro něj znamenalo konec možnosti rozeznávat zvuky a začátek náročného a soustředěného odezírání. Chlapci to brali jako zpestření nudného večera na škole v přírodě, neuvědomovali si či spíše neznali cenu sluchadel a vůbec jim nedošlo, jakou akci jejich „nevinný“ žert nastartoval.

4.2.3 Kolize

Když vychovatelka Hanka po skončení diskotéky kontrolovala pokoje, v klučičím pokoji, kde měl spát i Kryšpín, se vychovatelka ptala, jestli je Kryšpín na svém místě. Kluci jí odpověděli, že nemá brouky a spí. Po odchodu vychovatelky se tomu smáli, až se za břicha popadali, brouky už vážně nemá, vtipkovali na Kryšpínův účet.

Vychovatelka Hanka hodinu a tři čtvrtě po půlnoci zjistila, že Kryšpín není v posteli, společně s učitelem Hynkem a denní vychovatelkou Lydií prohledali celý areál, ale Kryšpína nenašli, jako by se po něm slehla zem, nebylo po něm ani vidu ani slechu. Hanka si vyčítá, že

měla dříve zkontrolovat pokoje, ne až v jednu v noci. Hynek ji utěšuje, že se Kryšpín najde. Všechny děti jsou rázem vzhůru, i když je Hanka hodinu uklidňovala. Ze zavřených holčičích a klučičích pokojů zní šepot plný konspiračních teorií o únosech. Teprve po hodině a půl hledání zavolal učitel na policii. Hanka si stále dává za vinu, že Kryšpína více nehlídala.

Na základě informací, které se čtenář dozvěděl o noční vychovatelce Hance, může konstatovat, že to byla jedna z jejích prvních přímých akcí s dětmi. Myšleno akcí, na které měla za děti zodpovědnost. Proto možná ten propad do beznaděje a stálé výčitky svědomí.

První otázka, na kterou se velitel zásahu jménem Bárta, když přijedou na místo školy v přírodě, zeptá, je, zda kontaktovali Kryšpína mobilem. Učitel Hynek se zkusí Kryšpínovi marně dovolat. Ve chvíli, kdy se nadpraporčík Bárta zeptal třídy, jestli o Kryšpínově zmizení něco neví, všichni žáci sborově mlčeli. Bárta tedy musí vyslechnout každého zvlášť.

I přesto, že Srpen, Denis a Marián o jeho zmizení moc dobře věděli, mlčeli jako hrob. Lze pozorovat, že učitel byl také mladý s málo zkušenostmi, když teprve až po vyzvání nadpraporčíka Bárty, se pokusil Kryšpínovi dovolat. Učitel i noční vychovatelka se stále jen obviňovali a utěšovali, nenapadlo je například, zeptat se kluků z pokoje či se pokusit Kryšpína kontaktovat.

Nadpraporčík Bárta se pustil do práce a jako prvního si na paškál vzal Srpena a ptal se ho, jestli měl Kryšpín tablet a Srpen odpovídá, že neměl, a i když on tablet má, nikdy by ho Kryšpínovi nepůjčil a dost pochyboval, jestli by se ve třídě našel někdo, kdo by mu ho půjčil. Poté postupně vyslýchá další a další spolužáky, ale téměř všichni opakují veliteli totéž, že Kryšpín nemá kamarády, ale nikdo z nich mu nedovede vysvětlit proč.

Kulaťoučká tmavovláska tvrdí nadpraporčíkovi Bártovi, že Kryšpín „je divnej“, protože o sobě říká, že prý slyší, jak holkám rostou prsa. Pihovatá dívka Valentýna zase tvrdí, že jediný, kdo chová ke Kryšpínovi sympatie je Domča, protože prý má Kryšpín pěkný nos. Malá blondětatá Dominika se všemi možnými způsoby brání, že to není pravda, ale zároveň nadpraporčíkovi přiznává, že ji štve, jak se Kryšpín klukům vůbec nebrání. Z výrostka Mariána (chlapec z pokoje, to ovšem nadpraporčík netuší) má nadpraporčík pocit, že se mu vyhýbá, těká nervózně očima. Marián je vysoké postavy a vypadá starší než ostatní a nadpraporčík si všimne, že pod pyžamem se mu rýsují svaly. Ptá se ho, jestli sportuje a co mu to přináší. Marián odpovídá, že chce být silný, aby si na něj nemohl nikdo dovolit, a nadpraporčík odhaluje, že chce být silný proto, aby mohl slabým ubližovat. V této souvislosti

se nadpraporčík Mariána zeptá, zda považuje Kryšpína za slabého. Marián odpovídá, že ano, a že mu to musí stále připomínat.

Ve třídě tedy Kryšpín opravdu neměl žádného kamaráda, blízkého člověka. Všichni na něj pohlíží jako na divného, či spíše slabého chlapce se sluchadly. Pouze jediná dívka si všimla, že Kryšpín na posměšky nijak nereaguje, ani agresivně či slovně, lidově řečeno „hraje mrtvého brouka“. Nikdo ze spolužáků si ke Kryšpínovi cestu ani nehledá, nikdo vlastně netouží se s ním kamarádit a být s ním spojován v pozitivním světle. Spolužáci od něj dávají ruce pryč. Snad ze strachu, že by také ohluchli?

Nadpraporčík Bárta u vychovatelky Hanky zjišťuje, proč spolužáci Kryšpínovi říkají Špíno nebo Špindíro, vůbec to ale nesouvisí s tím, že by Kryšpín nedodržoval tělesnou hygienu. Je to jeho přezdívka, na kterou nijak nereaguje. Vychovatelka Hanka si myslí, že buď dělá, že neslyší anebo opravdu neslyší, protože v tom on opravdu umí chodit, anebo mu to nevadí.

Policisté v terénu zatím bezvysledně pátrají po Kryšpínovi, potřebovali by vrtulník s termovizí, ten ovšem zasahuje jinde, ale mají od nadpraporčíka Bárta slíbeného alespoň psovoda, který už je na cestě k zásahu.

4.2.4 Kryšpín na útěku

Kryšpín bloudí lesem, je to jeho první útěk. Ztratil kšiltovku a je mu zima – „strach studí“. Chce utéct někam hodně daleko – před vlkem, před kluky, přede vším a zároveň má pocit, že jej někdo sleduje. Utíká a zběsile mu při tom bije srdce. Po chvíli se zastavuje a zalézá do houští jako tvor, který nechce být spatřen a chycen. Půda je vlhká, ale Kryšpín přeci jen najde v hustém roští suché místečko. Spadané listí se mu drolí pod rukama a šustí – tohle slovo má Kryšpín rád, rozumí mu sice jen vzdáleně, ale má rád šustění novin, křidel. Noc potemněla, měsíc zašel za mraky a Kryšpín začíná ve svalech pociťovat únavu. Nic nevidí ani neslyší. Nosem vnímá spousty vůní, tlející listí, nasáklý mech zahnívajících kaluží a také své vlastní propocené tričko. Prochládá a vyčítá si, že si nevzal ještě jeden svetr.

Je těžké si pro slyšícího člověka představit život těžce nedoslýchavého člověka ve slyšícím světě. Tito lidé dokáží svět okolo vnímat více skrze ostatní smysly – zrak, čich, chuť, hmat a díky nim také prožívat své emoce. Je pro ně také velmi náročné učit se význam různých slov. Sluchově postižení se učí český jazyk stejným způsobem, jako se slyšící učí cizí jazyk.

I přes veškeré vyčerpání si uvědomuje, že se nachází ve slepé uličce, a kdyby mohl, vrátil by se domů k bamince. Kryšpín vyrůstá se svou babičkou, maminkou od své maminky, kterou nazývá baminka a svou maminku nazývá mutr. Jeho maminka Kryšpína nechtěla, byla velmi mladá a hloupá, když se Kryšpín narodil. Nyní má Kryšpín jedenáct let, ale podle mínění baminky je jeho maminka hloupá pořád stejně, i když už není mladá.

Vůně lesa Kryšpína opila, zahrnala jeho strach a snad zažene i chlad, v koutku duše touží po baminčině teplé peřině.

Kryšpín vzpomíná na dětství, baminka ho často ujišťovala, že ho nikomu nedá a hlavně ne jeho vlastní mámě. Kryšpín se často ubezpečoval, že ho máma stejně nechce, protože se v bříšku pokazil. Baminka ho ale v těchto chvílích uklidňovala, že on se nepokazil, to ona... Baminka už nikdy nedokázala mluvit dále, jen vzlykala.

Jak těžká musela tato situace pro Kryšpína i jeho babičku být. Babiččina vlastní dcera se o své dítě nechce postarat, a tak jej hned po porodu „odkládá“ ke své matce. Jaké asi musela mít ona dětství, když je něčeho takového schopna? Nekompenzuje si babička nějakou svou bolístku, kterou má vůči své dceři? Čtenáře mohou tyto domněnky při četbě napadat. Co je ale důležité, je to, že babička Kryšpínovi nelže, říká mu krutou a upřímnou pravdu o jeho matce. A také to, že babička přijímá Kryšpína takového jaký je a má ho ráda, chce pro něj to nejlepší.

Hlavní hrdina postupuje podle rad pana psychologa a snaží se si vsugerovat, že mu v lese vůbec není zima. Po chvíli cítí, jak se mu tělem rozlévá teplo. Než půjde dál, zavírá oči a vychutnává si tuto chvíli. Leží zkroucený do klubíčka v lese a vybavuje si zážitek, jak mu kluci na pokoji svázali nohy. Kluci svázali Kryšpína celkem dvakrát. Poprvé mu svázali tkaničky na teniskách, ruce mu nechali volné. Kryšpín se tehdy bránil, že to řekne, ale Marián mu odporuje, že neřekne, protože ví, že by to pak bylo ještě horší. Marián na Kryšpína cenil zuby a vyl na něj pronikavým vlčím hlasem. Nyní je v lese sám a není svázaný, chladem mu ale ztuhly ruce a nohy.

Na tomto případu lze vidět, že se Kryšpín alespoň pokoušel se bránit, ovšem marné byly jeho snahy a hned vzápětí s tím raději přestal. Čtenář si také může povšimnout, že Kryšpín si na chvíli dokázal vsugerovat, že je mu teplo a skutečně mu teplo bylo, i když jen na chvíli. Dokázal propojit svou zkušenost ze sezení s psychologem s reálnou situací, která se mu děla právě tady a teď.

Kryšpín si uvědomuje, že musí jít dál. Začíná si broukat „Bam, bamimi, bam, bammmm. Bam, bambibi, bambibi, bami, bam. Bammmm“ a postupně zvyšuje hlas,

najednou řve na celý svět, až do chvíle, kdy nemůže popadnout dech a ozve se v něm „Co když mě najdou? Co když přijdou?“ Baminka ho naučila již ve školce zpívat, i když ji od toho všichni odrazovali a nechápali to, ona tvrdila, že Kryšpín má hudební sluch a rytmus v těle. Kryšpín se nechal zpěvem unést a podle něj zahání smutek, šklebícího se Mariána, Srpna, Denise i upištěné holky ze třídy, které se mu vysmívají. Uvědomuje si, že nemá odvahu zastat se ani sám sebe a právě v té chvíli zakopne o kořen a má sedřenou kůži na koleně.

Důležitý moment celého příběhu – Kryšpín si uvědomí, že v sobě ještě nikdy nenašel odvahu, aby se sám sebe zastal. Stále mu v hlavě rezonují otázky, co když bude odhalen, co když se mě pokusí hledat. Sám sebe neslyší, ale uvědomuje si, že křičel hodně nahlas a tím na sebe mohl upozornit. Zpěv má pro něj i terapeutický účinek – zahání jím své chmury. Sám vlastně neví, jak daleko od rekreační chaty se nachází a jestli už zjistili, že nespí ve své posteli.

Podruhé mu kluci z pokoje svázali nohy švihadlem a chtěli, aby se ze sevření sám dostal. Vysmívali se mu při tom, že prý slyší, jak roste tráva, a že určitě uslyší, jak se bude trhat tenký gymnastický provázek. Kluci nakonec chtějí, aby jim byl Kryšpín vděčný za to, jak nevšední zážitky mu připravují. Když přijde na kontrolu do pokoje paní vychovatelka (u kluků „vychna“), přehodí Kryšpínovi přes nohy deku a Marián výhrůžně zvedne pěst, kdyby Kryšpína náhodou napadlo něco říct. Na otázku paní vychovatelky, zda je všechno v pořádku, kluci odpoví, že jasně. Paní vychovatelka je ještě upozorní, že za půl hodiny je večeře. Kluci se znovu Kryšpínovi vysmívají, že na to má půl hodiny, jinak, že umře hlady, ať si pospíší. Kryšpína nejprve napadlo, že bude jenom sedět a ani se nehne, ale jeho nečinný stav kluky provokoval ještě více. Marián vši silou dupl Kryšpínovi na nohu, ten se rozbřečel a opakoval klukům, ať ho nechají, že jim nic neudělal. Jenže to je kamenem úrazu, kluci po něm chtějí představení, chtějí vidět, jak se velký mág z pout dostane. Srpen nutí Kryšpína odpovídat „*Ano, pane.*“

Kluci z pokoje si moc dobře uvědomují, jak moc nedoslýchavý Kryšpín je, bohužel si ale neuvědomují práci a snahu, kterou je potřeba vynaložit, aby člověk se sluchadlem dokázal obstojně rozeznat zvuky. Dojdou dokonce tak daleko, že chtějí, aby jim za jejich šikanu Kryšpín děkoval. Jsou absolutně bez empatie, nedokážou se ani na okamžik vžít do toho, jak se Kryšpín cítí. Před vychovatelkou hrají, že je všechno v pořádku, ovšem její návštěva a zejména upozornění, že za půl hodiny začíná večeře, je voda na jejich mlýn. Posmívají se Kryšpínovi, že má „jen“ půl hodiny na vyvlečení se. Kryšpín má ve vínku klidnou povahu, není nikterak agresivní, ale ani nikterak odvážný. Kluky ovšem jeho nečinnost ještě více

pobízí k nekalostem a v této chvíli Marián používá tvrdou fyzickou sílu, která Kryšpína bolí. Kluci chtějí vidět senzaci. Ale kdyby se Kryšpín před kluky vztekal, pral se s nimi, tak je možné, že se mu budou smát ještě více, protože budou mít ještě více poznatků o něm. Člověk často při vzteku rudne, třese se, ztrácí kontrolu nad svým jednáním. Je jasné, že tři kluky by nepřepřal, ale pro kluky by to mohl být další argument, který by mu mohli předhazovat. Kryšpín tedy volí jinou strategii, můžeme říct bez emocí. V této chvíli se už neudrží a bolestí se rozbrečí, kluci ho posměšně nazývají „velký mág“ a Srpen si vynucuje jeho oddanost a poslušnost.

Po chvíli Kryšpín znovu zakopne a vzápětí se zvedá na nohy. Sám pro sebe si říká, že je špinavý jako prase, jako pravý Kryšpín, Špína, Špindíra.

Je to již jeho druhý pád a tak čtenáře může napadnout souvislost s křížovou cestou, kdy se Ježíš také po každém pádu (byly celkem tři) zvedl a šel dál, i když byl vysílen, poplíván a poslední zbytky jeho důstojnosti byly pošlapány. Stejně jako Kryšpín – vysmívají se mu, nikdo se ho nezastal, nikdo se ke kamarádství s ním před nadpraporčíkem Bártou nepřiznal, vlastně s ním nikdo ani kamarádit netoužil. Přesto Kryšpín nezůstal ležet v hustém roští, i přes svá sedřená kolena, ztuhlé ruce a nohy, jde stále dál, zatím neznámo kam. V tomto okamžiku se ztotožňuje se svojí přezdívkou, kterou mu dali spolužáci a opravdu si tak i připadá.

Baminka mu už ve školce, kde zažíval první posměch kvůli svému jménu, vysvětlovala, že má nádherné a ojedinělé jméno, které v překladu znamená chlapec s kučeravými či kudrnatými vlasy. Kdo ho tak pojmenoval, Kryšpín neví, jestli mutr nebo baminka. Od mutr by to jméno nenáviděl, ale od baminky by kvůli němu dokázal snést všechny nadávky a úšklebky. K tomu, aby byl na své jméno hrdý, se ještě nepropracoval, ale Hang se jméno líbí, a to je dobrý začátek.

Lze pozorovat, jak moc nemá Kryšpín svou vlastní maminku rád, ani své jméno od ní nedokáže přijmout, za to od baminky by dokázal přijmout i to sebesthorší jméno na světě. Má ji opravdu moc rád a váží si jí. Se svou matkou se vlastně nikdy nepotkal, teda ne tak, že by si to pamatoval a ani po tom nijak netouží, vůbec ji nevyhledává ani nekontaktuje.

Hang je vietnamská dívka z béčka, z vedlejší třídy v základní škole, kterou oba navštěvují. Její maminka pracuje jako zdravotní sestra na středisku. Hang voní po žvýkačkách, neustále má totiž nějakou v puse. Kryšpín by ji právě teď v lese chtěl potkat.

Vzpomíná na příjemný zážitek ze zkušebny plné bubnů. Na přímluvu Hang se dostal do prádelny, kde cvičí kapela pod vedením jejího bratra. Položil tehdy pevně ruce na oblé boky dvou bubnů, bubeník začal hrát a v tu ránu projel zvuk celým jeho tělem a ještě u večere to s ním cukalo do rytmu. Když vzpomíná na Hang, na tváři se mu vykouzlí úsměv.

Velmi důležitý moment – Kryšpín vzpomíná na nějakého svého vrstevníka s úsměvem, ba co víc, chtěl by Hang dokonce potkat. Hang i Kryšpín byli v kolektivu ostatních něčím výjimeční a to je, zdá se, spojilo. Hang byla vietnamská dívka, byla teda odlišná svým socio-kulturním prostředím, ze kterého pocházela. A Kryšpín byl chlapec silně nedoslýchavý, měl smyslový handicap. A přesto si rozuměli, Vietnamka a Čech, dívka bez naslouchadla z úplné rodiny a chlapec s naslouchadlem žijící s babičkou.

Kryšpín vzpomíná, jak měla Hang nové střevičky – lodičky na podpatku. Zhodnotil, že jsou modré barvy a ladí jí ke svetru. Kryšpín nechápal, jak mohou boty klapat, při každém kroku Hang schválně dupla, ale on nic neslyšel. Nedokázal přijít na to, k čemu jsou takové boty dobré, do té doby se s nimi nikdy neseťkal. Baminka totiž klapací boty na podpatku nenosila. Kryšpín vzal Hang za ruku, což pro ni bylo jasným signálem, že spolu začali chodit. Po chvíli pozorování, sladování pohybů ruky a došlapu boty na dlažbu, Kryšpín v dlaních uslyšel klapot bot a konstatoval, že jsou to opravdu dobré boty.

4.2.5 Krize

Na chatě se mezi tím stanou důležité události. Za vychovatelkou Hankou přichází dívka jménem Ulrika s obrázkem Hello Kitty na pyžamu a chce jí něco důležitého sdělit. Ulrika dost váhá, jestli má Hance o příhodě s Kryšpínem říct, bojí se, má strach. Ulrika chodí na moderní gymnastiku, od trenérky dostala nařídzeno, že musí cvičit i ve škole v přírodě, a proto si s sebou vzala švihadlo, míč a stuhu. Kluci si od ní švihadlo půjčili a chtěli s ním svázat Kryšpína, ale nesměla to nikomu říct, jinak by ji také svázali. Kluci už věci Ulrice vrátili se slovy, že si na něj vymyslí něco jiného. Hanka Ulriku ujišťuje, že se to nikdo nedozví, ale pan policista to vědět musí.

Učitel Hynek i vychovatelka Hanka jsou už z celé situace dost vystresovaní. Hanka se ptá učitele, jestli šikanu nezaznamenal již dříve. Ten odpovídá, že náznaky tam byly, ale až teď mu věci zapadají do souvislostí. Slyšel například, jak se kluci Kryšpínovi smáli, že nezná název nějaké hudební skupiny, že neví o nové počítačové hře, že přišel do školy v čepici z roku raz dva – pustili se do něj, že žije se starou bábou z předminulého století. Dle názoru učitele Hynka se babička věnovala Kryšpínovi více než všichni rodiče ostatních spolužáků ve

třídě a dokázala s ním nemožné. Od dětství mu četla a chtěla, aby četl s ní, navzájem si vyprávěli a babička Kryšpína vždy opravovala a dbala na správnou gramatiku. Kryšpín je babičce velmi vděčný, chtěl ji bránit, ale posmívačů bylo víc než dost a měl z nich strach. Hynek se snažil těm největším lotrům domluvit, ovšem marně a bezvysledně, za rohem Kryšpína šikanovali s ještě větší chutí.

Vychovatelka Hanka si uvědomuje, že Kryšpín se jim nijak nepostavil. Učitel charakterizuje Kryšpína jako nejistého a bojácného, nemá za sebou autoritu rodičů – otec je neznámý a matka selhala na plné čáře, v očích spolužáků babička rodiče nenahradí, i když dělá sebevíc. Kryšpín je pro ostatní příliš snadným cílem. Učitel Hynek uznává svou chybu, že tedy neměl Kryšpína dávat ke klukům – těm nezlobivějším ze třídy – na pokoj, jenže ostatní spolužáci ho na pokoji nechtěli.

Tady je jasné selhání role třídního učitele. I když si všiml náznaků šikany ve třídě, neudělal nic proti jejímu dalšímu šíření. Nesnažil se jí zabránit pomocí nejrůznějších preventivních programů, kterých je nepřeberné množství. Jistě ve škole byla výchovná poradkyně či zkušenější kolegyně/kolega, kteří mu mohli v celé záležitosti pomoci, ale učitel si z toho nedělal těžkou hlavu. Obzvláště ve třídě, jak se dá předpokládat, kde je integrovaný žák by se náznakům šikany měla věnovat zvláštní pozornost. Rozhodně by se to nemělo přecházet mávnutím ruky. Lze opět vidět nezkušenost mladého učitele. Na druhou stranu, ve chvíli, kdy s Kryšpínem nechtěl být nikdo na pokoji, to pro něj také nebylo lehké, protože spát někde musel. Ale už to ukazuje, že třída Kryšpína nepřijala a asi ani nikdo nikdy nepracoval na tom, aby se to změnilo. Dá se také konstatovat, že ženy obecně jsou k těmto situacím vnímavější, vychovatelka Hanka si po dvou dnech všimla, že něco není v třídním kolektivu v pořádku, učitel Hynek to neviděl ani po měsíci ve škole (lze předpokládat, že to byl jejich nový třídní učitel). Učitel trefně poukazuje na to, že Kryšpín za sebou nemá autoritu rodičů a žije se svou babičkou. Je tedy vychováván starší ženou a chybí mu pevná mužská ruka. V tomto případě, ne proto, aby od ní dostával za vyučenou, ale aby měl vědomí, že ona za ním bude vždycky stát. Dá se usuzovat, že ženy jsou obecně méně průbojné a dokáží opakovaně čelit útokům na svou osobu než muži. Možná i proto nenašel Kryšpín odvalu se spolužákům postavit.

Nadpraporčík Bárta přichází za učitelem Hynkem a vychovatelkou Hankou a ptá se jich, jak je Kryšpín fyzicky zdatný. Učitel mu odpovídá, že normálně, žádný atlet, ale ani žádná třasořitka a zároveň si vybavuje scénu, kdy žáci hráli společně fotbal. Kryšpín hraje celkem dobře, jenže fotbal je i o komunikaci a o bleskové prostorové orientaci na hřišti a na

tohle kluk s těžkou nedoslýchavostí prostě nemá. Nadpraporčík konstatuje, že neví, v kolik hodin Kryšpín chatu opustil a také netuší, jestli jde někam přímo nebo bloudí kolem. Kdyby zvolil Kryšpín jeden určitý směr, mohl by podle nadpraporčíka dojít až k soutěskám. Tento fakt Hanku i Hynka vyleká ještě více.

Zatímco v rekreační chatě jsou veškeré myšlenky všech upnuty k nalezení Kryšpína, má i sám Kryšpín pocit, že jej někdo sleduje, a proto se dává do běhu. Příšerně ho vystrašil jeho vlastní šátek kolem obličeje, myslel si, že už ho mají, nebyla to ale ani větev ani list. Prochází nerovným terénem a znovu spadne na zem, již potřetí. Sedřenou dlaň pravé ruky si ošetřil mohutným plivnutím. Zkontroluje, jestli krabička od sluchadel je tam, kde má být a chystá se vykročit dál, když v tom zjistí, že má mokrá kolena. Dále postupuje velmi obezřetně a nezraněnou rukou ohmatává terén před sebou. Kryšpín naráží na potůček, ve které si umývá ruku a přináší mu to nenadálou radost – uvolní zápěstí a nechává ruku bezvládně vlát ve vodě. Rozesměje se nahlas na celé kolo, úplně se tím nervózním smíchem zalyká a je mu hned o poznání lépe. Kryšpín se nakloní nad hladinu, nic ve tmě nevidí, ale představuje si, jak slyší křičet a zpívat vodu. Znovu jej roztřásla zima, cachtání v potoce mu nepřidalo, ale cítí se líp.

Kryšpín cestou v lese přemýšlí nad tím, jaké by to bylo, kdyby se nenarodil jako těžce nedoslýchavý, kdyby se narodil jako normální dítě někomu jinému, nějaké paní, které by neříkal mutr, ale mamí. Ovšem, to by neměl baminku a bez ní žít nechce, a proto by to vlastně nechal tak, jak to je. Lehá si do trávy a s rukama za hlavou zírá na dokonale kulatý měsíc a vzpomíná na Hang, její jméno v překladu znamená Anděl v úplňku.

Znovu si hlavní hrdina Kryšpín pokládá otázku, zda vůbec má cenu utíkat dál. Přemýšlí nad tím, že se mohl svěřit vychovatelce Hance, připomíná mu totiž Hang, jménem i významem jména Hang. Kryšpín mění směr, měsíc už se nyní vznáší nad hlavou mezi stromy a jemu to evokuje papírového draka. Vzpomíná, jak šel s Hang a jejím tátou Hienem (celé jméno Nguyen Van Hien) pouštět draky. Hang svým rodičům vyká a Kryšpín si nedovede představit, že by bamince vykal, přivádí ho to ke smíchu.

4.2.6 Kamarádka Hang

Hang má oba rodiče, které jí Kryšpín závidí. Tatínek je z těch typů, jemuž dobrou náladu nic nepokazí, a maminka je prostě maminka, žádná mutr. Hang zase Kryšpínovi závidí baminku, obě babičky má ve Vietnamu a neviděla je už nejméně dva roky. Baminka neumí pouštět draky, ale pan Hien by se stavěním a pouštěním draků mohl živit, on je však pouze

prodává, jako spousty jiných věcí ve svém obchodě. Kryšpín rád vzpomíná na chvíli, kdy společně draky pouštěli. Přiložil ucho k napjatému lanku, zaslechl, jak lanko hraje, v prstech vnímal jeho vibrace a vzpomínal při tom, jak ho baminka vzala na koncert smyčcového kvarteta. Hang to nechápala, jak mohou hrát draci housle a obviňovala Kryšpína, že je lhář. Pan Hien se vesele zazubil a dodal, že má velikou fantazii, stejně velikou jako moře u nich ve Vietnamu.

Hlavní hrdina Kryšpín uvolněně kráčí lesem mezi kmeny mohutných stromů a připadá si jako v chrámě, kde je mu hezky a líp než tam...

Tam – v rekreační chatě začíná velitel Bárta pociťovat únavu, proto přijme od vychovatelky Lydie nabídku kávy. Rozčiluje se nad tím, že psovod už tam dávno měl být. Celou třídu už má vyslechnutou, ale plánuje si podat ještě ty tři výtečníky z jeho pokoje. Bárta už vlastně začíná chápat, proč Kryšpín utekl. Byl tam totiž úplně sám a dokonce si myslí, že se tam v lese mohl Kryšpín cítit bezpečněji než v rekreační chatě. Vychovatelka Lydie na nadpraporčíka při těchto slovech v úžasu zírá. Bárta má stále pocit, že mu něco důležitého uniká, a proto se pouští do nové prohlídky chaty.

Je zarážející, že denní vychovatelka Lydie si ničeho nevšimla. Čtenář se o ní z knihy nedozvídá žádné další informace, kupříkladu věk či zkušenosti. Lze přehodnotit, že nejen muži, ale i některé ženy jsou méně vnímavé k tomu, co se děje ve skupině dětí. Možná denní vychovatelka dbala na to, aby byly děti v bezpečí, v čas na oběd či ve výuce, a aby se jim nic zlého nestalo. Neviděla už pak, jak spolu děti vycházejí, kdo se s kým kamarádí a kdo zůstává často sám.

4.2.7 Peripetie

I v chlapeckém pokoji, kde byl ubytován Kryšpín, se nedostavuje klidný spánek po jistě náročném dnu ve škole v přírodě. Chlapci na pokoji nespí a přemýšlí, jestli Špínu najdou. Marián hraje ramena, že ho nikam neposílali a že tou dobou už přece dávno spali. Denise trápí, jestli na to policie, tedy nadpraporčík Bárta, může přijít, že Kryšpínovi něco vzali. Marián Denise ubezpečí, že oni mu přece nic nevzali a upozorní ho, ať už nad tím nepřemýšlí. Denis se ovšem rozhodne, že jde sluchadla vyndat. Srpen se ptá Mariána, jestli ho má zastavit a ten říká, ať ho nechá.

Marián předstírá spánek, ale ve skutečnosti zírá široce otevřenýma očima do tmy. Denis jde na toalety a je přistižen nadpraporčíkem Bártou, který mu svým mohutným tělem zatarasí cestu z toalet. Bárta ho vyzve, aby se na to spolu podívali. Společně nakouknou do splachovací nádržky za toaletní mísou, porcelánové víko již Denis položil na zem. Denis jakoby hrůzou zkameněl, nehne se z místa a až na Bártovo opakované vyzývání rozsvítí další světla. Bárta vytahuje „cosi“ a ptá se Denise, který vypadá, že omdlí, co to je. Ten odpovídá, že brouci.

Na toalety přichází také učitel Hynek. Je vzteky bez sebe. Chlapci vzali Kryšpínovi sluchadla a hodili mu je do vody. Učitel jim hrubě nadává a chlapci zarytě mlčí. Učitel objasňuje nadpraporčíkovi Bártovi situaci – když v noci prohledávali Kryšpínovi věci, nenašli ani sluchadla ani krabičku, do které si Kryšpín sluchadla ukládá. Z toho mylně usoudili, že Kryšpín si sluchadla nasadil a odešel. Nadpraporčík nechápe, proč si Kryšpín vzal s sebou krabičku, když nemá sluchadla. Učitel to vysvětluje tím, že sluchadla jsou dost drahá záležitost, ve své podstatě je to miniaturní počítač s citlivým reproduktorem a mikročipem obsahujícím zesilovač. Problém je, že přístroj nesmí navlhnout, jinak okamžitě přestává fungovat. Někdy stačí jen pořádné zpotení, proto každý, kdo sluchadla vlastní, nevyjde ven bez speciálního ochranného pouzdra v kapse. Nadpraporčík už chápe a informuje policisty v terénu o změně situace – pohřešovaný má těžkou poruchu sluchu, znamená to, že není schopen reagovat na hlasové podněty při pátrání a je proto nutné urychlit transport psovoda a také získat vrtulník s termovizí. Srpen konstatuje, že ho táta zabije, a nadpraporčík dodává, že to bude ještě horší.

Chlapci z pokoje tvrdí učiteli Hynkovi, že sluchadla vzali Kryšpínovi proto, aby je neslyšel, jak si povídají o holkách. Učitel jim říká, že se zachovali jako zlí kluci, a že překročili všechny možné meze. Zároveň mu ale dochází, že to neudělali poprvé. Chlapci hledí mlčky k zemi. Učiteli se zdá, že Marián má ve tváři zarputilejší výraz než dva zbývající chlapci, ale nemá sílu to teď řešit, teď je nejdůležitější najít Kryšpína.

Lhali, chlapci z pokoje to neudělali proto, aby je Kryšpín neslyšel, ale pro zábavu, pro zvýšení svého sebevědomí. Brali to jako dobrý fór a neuvědomovali si následky svého jednání. Jasně vůdčí postavení má ve skupině tří chlapců Marián. Srpen je mu dokonce tak oddaný, že se ho ptá, co může a nemůže udělat. Marián je silný, vypadá starší, než skutečně je a je, si toho všeho vědom. U Denise a Srpna si svou autoritu nijak vynucovat nemusí, poslouchají ho sami od sebe. Marián má tedy přirozenou autoritu, kterou dokáže využít ve

svůj prospěch. Ale prasklo to, nevyjdou z toho bez trestu a je jim jasné, že o tom všem budou informováni rodiče.

4.2.8 Kryšpín v lese a jeho rozhodnutí

V lese se začíná pomalu rozednívat a Kryšpínovi dochází, že za dne ho bude snazší najít a klade si otázku, co bude dál? Raději na to nechce myslet, protože každé setkání pro něj teď bude ponižující. Bude se muset upřeně dívat lidem na rty a odezírat, a když budou mluvit moc rychle, tak jim neporozumí.

Znovu vzpomíná Kryšpín na dětství, kdy jeden čas chodili s baminkou často do zoologické zahrady. Kryšpína zajímali spíše hadi a ryby, on totiž chtěl být hadem, protože hadi neslyší zvuky stejně jako on a vůbec jim to nevadí, vnímají totiž vibracemi. Ryby také vnímají zvuk vibracemi, ale ve vodě, vysvětloval tehdy Kryšpín bamince. Toužil pořídít si domů akvárium s rybičkami, aby mohl pozorovat, jak spolu mluví. Baminka mu slíbvala, že podle toho, jaké bude vysvědčení. Kryšpín se o vnímání pomocí vibrací u hadů a ryb dost zajímal, ale po prozkoumání této problematiky na internetu a v encyklopediích zjistil, že k dokonalosti jejich vnímání má bohužel daleko a o akvárium už potom neloudil.

Kryšpín se vrací zpátky ze svých vzpomínek do reality a představuje si, jak se bude muset všech doprošovat, aby vyslovovali zřetelně a pomalu a to jen proto, že mu tři zlí kluci vzali sluchadla, jako kdysi v létě na koupališti. Už když přicházel na koupaliště, kluci se mu vysmívali, že až vlezde do bazénu, voda bude rázem kontaminovaná. Kryšpín měl v plánu pronajmout si skříňku, kam si uloží oblečení, mobil, peněženku, klíče a hlavně brouky pečlivě schované v krabičce. Měl své soukromé desatero, na prvním místě bylo, že brouci se v žádném případě nesmí namočit, na druhém místě byly záložní baterky a pak další věci. Když přecházel po travnaté cestičce, popadly ho ruce Mariána, Srpna a Denise, chtěli mu dát hobla. Kryšpín je prosil, ať neblbnou, že si musí nejprve vyndat sluchadla, ale Marián posměšně dodal, že je nejvyšší čas, naučit brouky plavat. Marián zavelel Denisovi a Srpnovi, že Kryšpína na tři pustí. Kryšpín tajně doufal, že ho pustí na betonový okraj bazénu, hlavně ne do vody, ovšem zoufalé bylo jeho přání. Kluci ho pevně drželi, takže neměl šanci si sluchadla vyrvat z uší. Nejdříve se mu nechtělo ani vynořovat, ale pud sebezáchovy ho donutil vyplavat na hladinu. V uších mu chvíli brnělo a pak se kolem rozhostilo ticho, brouci přestali fungovat.

S rozvahou sobě vlastní kráčí Kryšpín rozbřeskujícím se lesem a soustředěně poslouchá svůj vnitřní hlas – je správné, že jsi utekl? Nechceš se vrátit? Někam, nějak... třeba na začátek? Napadají ho myšlenky, že by se vrátil do chaty a všechno vychovatelce Hance a učiteli Hynkovi pověděl, od začátku až do dnešního dne. Nechce si už nechat ubližovat, i

když ho napadá, že by mu to kluci zase spočítali, už to udělali podruhé, tak proč by to neudělali potřetí? Už dvakrát před nimi brouky neuchránil.

Znovu se Kryšpínovi vybaví oškubaný list papíru, který mu dali chlapci před oči, když vylezl z bazénu – „Řekneš, žes tam spad sám. Jinak neutopíme jen brouky, ale i tebe!“ Brečel a nejvíc ho ponížilo to, že se ani nepokusili s ním promluvit a napsali mu to na cár papíru. Chlapci na něm, že brečí, naštěstí nepoznali, z chlorované vody rudnou oči přirozeně.

Jaké asi musely být Kryšpínovy pocity, když jej učitel Hynek umístil právě k této trojici chlapců na pokoj? Učitel o té příhodě neměl ani tušení. Až ve chvíli, kdy čin odhalili, mu začalo docházet, že to asi nebylo poprvé. Kryšpín byl sám na tři sehrané kamarády. Bohužel ani nikdo z ostatních na koupališti si nevšimli a nezasáhli. Asi měli dost svých starostí, a to že někoho hodili v oblečení do bazénu, jim nepřišlo nijak zvláštní.

Kryšpín se ale začíná zamýšlet nad tím, jak se z celé této situace vymanit, jak se dostat z nadvlády tří chlapců z pokoje. Začíná mu docházet, že už nechce riskovat, nechce se jim vydávat na pospas a začíná hledat důvěryhodnou osobu, které by se mohl svěřit. Tak jako spolužačka Ulrika i Kryšpín má důvěru k vychovatelce Hance. Ona je první, která ho napadla. Je to tím, že nabídla žákům tykání? Nejspíše ano, s člověkem se kterým si tykáme, přirozeně navazujeme snáze kamarádství, máme k němu důvěru, ale zároveň si ho i pouštíme blíže k tělu.

Když se Kryšpín vrátil z koupaliště, líčil bamince, že utíkal moc blízko bazénu na koupališti, zapackal o vlastní nohy a rázem byl ve vodě. Oba si poplakali, o chlapcích se Kryšpín nezmínil ani slovem. Zalhal pro ulehčení situace – kdyby tehdy řekl pravdu, rozjelo by se kolečko vyšetřování. Baminka by nejspíše navštívila rodiče chlapců a chtěla po nich, aby se finančně podíleli na nových sluchadlech. Záleželo by, jak by se k tomu rodiče postavili, jestli by se chlapci přiznali nebo zapírali, jak moc by je rodiče potrestali a dokázali je přimět říct pravdu. Třeba by už tenkrát dostali chlapci za vyučenou a víckrát by si ke Kryšpínovi nic nedovolili. Jenže to se nestalo, Kryšpín měl strach a tak zapíral. Tím ale nahrál chlapcům, protože Ti získali jistotu, že ať mu provedou cokoliv, bude mlčet, respektive, stačí jej zastrašit a Kryšpín bude mlčet.

Baminka se bála o Kryšpínovu budoucnost, ale pan doktor Langer předepsal Kryšpínovi nová a mnohem lepší sluchadla. Od pojišťovny na ně dostali jen část peněz, na doplacení zbytku musela baminka vybrat z účtu své celoživotní úspory. Kryšpínovi udělali na ušní klinice otisky vnitřku každého ucha, sluchadla seděla naprosto přesně a navíc skoro nebyla vidět. I přesto si toho všimli spolužáci Standa a Lud'a a Kryšpín se výsměchu

nevyhnul, prý je jako kyborg, prošpikovaný kvalitní technikou. Tehdy se ho snad poprvé zastala spolužačka Dominika a Kryšpín z toho byl velmi překvapený. Z dřívějších let ale věděl, že Domča o něm nemá dobré mínění, ostatním spolužačkám totiž říkala, že Kryšpín je slaboch a zaslouží si, co má. Zamrzelo ho to tehdy, ale byl rád, že kamarádka Hang ho za slabocha nemá. Hang se s Kryšpínem kdysi dokonce dívala na černobílou grotesku Laurel a Hardy, bylo to natočeno na počátku 20. století. Byl to němý film a veškerý obsah děje byl jasný pouze z mimky, obrazu a pohybu herců.

S novými sluchadly vnímal Kryšpín dokonce i zvuk Hanginých klapavých bot. Hang mu pomohla rozlišit zvuk letadla a bouřky, když spolu šli ze školy. Byl nadšen z toho, že nad sebou vidí velké čtyřproudové letadlo a samou radostí chtěl dát Hang pusu, ale včas se zastavil, z knížek totiž znal, že holky chtějí pro první políbení romantické prostředí, což cesta kolem silnice ze školy rozhodně nebyla. Vlivem nových sluchadel začal Kryšpín rozeznávat daleko více zvuků, například pračku, i když právě neodstředňovala, vrnění lednice či vrzání parket. Měl v plánu, že si zvuky bude nahrávat a tím si v počítači vytvoří celou zvukovou databázi, ale posléze zjistil, že zvuků je tolik, že nemá šanci je všechny nahrát.

Čtenář si může povšimnout odhodlání, které měl Kryšpín po tom, co se mu nasadila nová sluchadla. Mohlo se také stát, že ztratí zájem, nechá se úplně pohltnout strachem o sluchadla a strachem ze spolužáků. Kryšpín byl naopak fascinován tím, kolik toho svět ještě nabízí a kolik nových zvuků umí rozlišit. Nechybělo mu odhodlání a také chuť do života.

Ovšem při toulání v lese si Kryšpín znovu uvědomil svoji tíživou situaci. Nová sluchadla měl teprve tři měsíce a na další mu pojišťovna příspěvek nedá. I kdyby začali s baminkou strašně moc šetřit, dříve než za rok mít nová nebude. Rok bude hluchý, z této představy ho zamrazilo.

Vybavoval si i zvuky, které nemá rád – vysávání podlahy, mixér. Měl jednu výhodu, v těchto chvílích si mohl sluchadla vypnout a nepříjemné zvuky neslyšet. Udělal to kdysi u zubaře, když mu vrtal zub, jenže pak si je nezapnul. Pan zubař se ho na něco ptal a on neslyšel, baminka se na něj tehdy zlobila. Dokonce to jednou udělal i ve škole při výkladu, aby nebyl rušen od svého snění. Na přestávku si běžně sluchadla vypínal, protože hluk o přestávce nesnesl. Pan učitel se tomu tehdy smál, ale bamince to zrovna vtipné nepřišlo a doma Kryšpínovi pěkně vyhubovala. Ten se ohrazoval tím, že některé zvuky jsou pro něj nepříjemné a baminka mu důrazně odpověděla, že kromě nepříjemných zvuků existují na světě i jiné problémy, a také mu řekla, že před problémy se neschová, těm se musí čelit.

Znovu si v těchto chvílích v lese vybavoval její slova – zapamatuj si to! Čelit... Zapamatuj si to! Čelit...

Kryšpína přepadl strašný vztek, mlátil rukama do větví smrků, křičel na ptáky a ptal se jich, proč mu to udělali, proč to udělali bamince, že ona se kvůli tomu bude trápit. Padl vysílením a teprve v této chvíli si uvědomil, že ten nevinný smrček za nic nemůže. Ruce měl poškrábané od krve, sotva popadal dech a měl pocit, že hlava se mu roztrhne na tisíce kousků, ale jako by se mu v ní rozsvítilo. Začalo mu být zřejmé, že se konečně musí začít klukům bránit, ne kvůli sobě, ani kvůli broukům (těm už stejně není pomoci), ale kvůli bamince. Kolik jí už mohl ušetřit trápení, kdyby se jim tenkrát vzepřel u bazénu a nekryl jim záda. Odhodlaně se zvedá ze země a je rozhodnutý, že se vrátí to chaty a ostatním ukáže, že se nebojí.

Baminka měla Kryšpína velmi ráda a chtěla pro něj to nejlepší, ale zároveň ho držela zkrátka. Rozhodně ho ve škole či u zubaře nijak neomlouvala, ale dala mu hezky za vyučenou, že si dovolil sluchadla vypnout a neposlouchal pana učitele a pana zubaře. Lze tady vidět i generační rozdíl ve výchově – pan učitel se tomu smál, ale babičce to připadalo velmi neslušné.

Hlavní hrdina učinil rozhodnutí, které ho žene zpět na chatu, aniž by si uvědomoval, že skoro běží a přitom si bambuje, „Bam, bamimi, bam, bammmm. Bam, bambibi, bambibi, bami, bam. Bammmm!“ Kryšpín padá a jeho pád je nekonečně dlouhý, přece jen se ale po chvíli zastaví na dně kamenité rokle. Křičí, pozná to podle toho, že jeho ústa jsou do široka roztažená, má velmi napjaté rty, tlak v plicích i výdechový proud rozechvívají šňůrky od kapuce. Řve ze všech svých sil a přikazuje sám sobě, aby přestal.

Ihned po pádu Kryšpín nic necítí, ale po opadnutí prvotního šoku jej začne bolet úplně všechno. Kolena má dokrvava sedřená, na tváři cítí krev, hýbat se může jen ztěžka a s bolestí a točí se mu hlava. Po chvíli zjišťuje, že se nad ním klene sráz a připadá si jako mamut chycený v pasti. Do tohoto okamžiku mobil nepotřeboval a schválně ho měl vypnutý. Teď když ho potřebuje, zjišťuje, že je vybitý. Znovu pocítuje strach, právě ve chvíli, kdy se chtěl k překážkám postavit čelem... Kryšpín stále nemá tušení, že ho hledá i speciálně vycvičený pes.

4.2.9 Katarze

Za ranního šera přijíždí k rekreační chatě záchranáři s psododem. Psodod Slávek si bere pachovou konzervu, která obsahuje Kryšpínovo pyžamo a použité ponožky. Pes Ringo,

německý ovčák, zaboří čenich do věcí v pytli a dostane povel, aby hledal stopu. Po chvíli zmateného pobíhání nalézá stopu a nadpraporčík Bárta zavelí, že se vydají za ním.

Nadpraporčík Bárta, velitel zásahu, nakazuje vychovatele Hance, ať nespouští z výtečníků Denisa, Mariána a Srpna oči. Jsou důvodně podezřelí z několika trestných činů a oni sami se tomu velmi diví – omezování osobní svobody, zcizení a znehodnocení předmětu, jehož hodnota dosahuje několik desítek tisíc korun, a pokus o ublížení na zdraví. Bárta chlapcům slibuje, že na policii budou předvoláni jejich rodiče, kteří budou muset škodu uhradit v plné výši, ale ani je trest nemine. Navíc budou vyšetřeni psychologem a ten navrhne další postup. Bárta nevyklučuje ani umístění v diagnostickém ústavu a dodává, že každý čin má svůj následek.

Pes Ringo jde na jistotu, netápe, je jeden z nejlepších, ale pro psa i psovoda je tato práce náročná na soustředění. Psovod Slávek vidí, že chlapec si nebyl jistý směrem svého kroku, ale chtěl se schovat. Nešel po vyšlapaných cestičkách a bylo patrné, že v hustém houští Kryšpín i chvíli ležel, co mu dalo podnět jít dál? Vyšetřovací skupina došla k potoku, kde byla stopa zmatená, a tak psovod Slávek nechává psa Ringa odpočinout, ten uléhá s vyplazeným jazykem do trávy. Po krátké přestávce se nadpraporčík Bárta, Valter i další policisté a konvoj záchranářů vydávají dál, pes přičichl k pachové konzervě a zachytil nejčerstvější stopu. Míří na mýtinu, po chvíli se musí znovu odpočinout, proběhne se a poté znovu doušek z pachové konzervy a povel, „*Hledej, stopa!*“ Psovod vidí, že pes by potřeboval delší odpočinek, ale teď to nejde, v této chvíli jde o čas jedenáctiletého chlapce a Slávek se tiše Ringovi omlouvá a slibuje mu, že si síly nabere později.

Už se rozednilo a pes Ringo nyní běží úplně přímo, psovod Slávek ale psa a všechny ostatní zastavuje a upozorňuje, že jsou moc blízko soutěsek a musí být obezřetní. Ringo by nejraději utíkal jako o závod, ale Slávek ho drží zkrátka. Stopa je jasně čitelná a čerstvá a náhle končí – strž. Jeden záchranář si lehne na břicho a vidí chlapce, jak tam dole sedí. Nadpraporčík Bárta se pousměje, že to nakonec nevypadá úplně nejhůř. Na akci je povolán i speciální záchranář, který ovládá znakový jazyk. Nejprve se snaží pomocí házení kamínků navázat s Kryšpínem kontakt a poté mu znakuje, ať se nebojí, že jsou za chvíli u něj.

Kryšpín vrtí hlavou a nedokáže odpovědět na dotaz, jestli může chodit. Volá nahoru, že neumí znakový jazyk a sám pro sebe si říká, že není neslyšící, ale jen silně nedoslýchavý a

momentálně bez sluchadel. Kryšpína napadá, že by se mohl znakový jazyk naučit, třeba by do toho šla Hang s ním, jelikož její tatínek tvrdí, že kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem. Dochází mu, že musí se spoustou lidí probrat různé věci, ale už ví, že to zvládne – skálopevně se proto rozhodl. Sám v sobě pocituje zmatek, zároveň stud i strach, ale silněji stud, ovšem také sílu, přičemž síla nějak podivně roste. Klade si otázku, jaký užitek měl z toho, že se bál? Jen posměch. Od nynějška to chce zkusit jinak, uvědomuje si svoji cenu, hodnotu a také to, že nikdo nemá právo na něj vztáhnout ruku, ani na jeho sluchadla.

Tam nahoře se míhají různí lidé, Kryšpín pozoruje všechny přípravy na své vysvobození ze zespod a uvažuje nad tím, jestli pro něj přijede sanitka po cestě vyježděné traktory nebo dokonce vrtulník. Uvědomuje si, že kvůli tomu, že stále před něčím utíkal, způsobil pěkný poplach. Ke Kryšpínovi se spouští záchranář, zaslechl šustění. Zvuk, který má tolik rád...

Hlavní hrdina Kryšpín ušel kus cesty, nejen v lese, ale hlavně ve své mysli. Z tichého a zakřiknutého chlapce, který si nechá všechno líbit, došel k odhodlání stát se silným a nebojácným, i přes svůj handicap – silnou nedoslýchavost. Čtenář může konstatovat, že našel chuť do života, chuť něco změnit a promluvit si s těmi, kteří mu ublížili. Už nechce mlčet a krýt útočníkům záda. Cestou v lese vzpomínal na dětství, na baminku, svou kamarádku Hang i na situace, kdy ho spolužáci přivedli do úzkých.

Kryšpín se stal obětí šikany. Byl snadná kořist – bez podpory rodičů, vyrůstající s prarodičem, se sluchovým handicapem. Ničím jiným se vlastně neodlišoval – zapojoval se do kolektivních her, rád četl a nevyhýbal se ani třídnímu kolektivu. Šikanu si dlouho neuvědomoval, až tehdy v lese mu došlo, kolik trápení mohl bamince ušetřit, kdyby se nebál promluvit o tom, jak se k němu Denis, Marián a Srpen chovají, a také kolik trápení už mu způsobili. Na své pouti lesem si uvědomil i svou vlastní hodnotu, cenu, že i on má svá práva a svou důstojnost, která nesmí být bezdůvodně ničena.

4.2 Postavy

4.2.1 Kryšpín N.

Hlavní postavou příběhu je chlapec jménem Kryšpín ve věku 11 let (5. třída základní školy). Kryšpín má smyslový handicap, přesněji je těžce nedoslýchavý, a proto nosí sluchadla na obou uších.

Kryšpín vyrůstal se svou babičkou, kterou nazývá v celém příběhu baminka. Jeho vlastní matka ho odložila hned po narození a vlastního otce nikdy nepoznal. Je vychováván ženou a z děje lze vyzorovat, že mužský vzor mu ve výchově chybí. Se svou matkou se nikdy neviděl, nazývá ji mutr. Baminka Kryšpína v dětství často ubezpečovala, že by ho mutr nikdy nedala. Sama baminka při vzpomínkách na svou dceru brečela a nebyla schopna o ní říct víc, než je to, že byla mladá a hloupá. Ke Kryšpínovi se v této věci chovala baminka vždy otevřeně, nikdy nelhala a říkala mu pravdu. Baminka se o Kryšpína vzorně starala, řádně ho vychovala a i přes sluchový handicap a odloučení od vlastní matky ho nezahrnovala opičí láskou. Kryšpín má baminku velmi rád a váží si jí.

Už v mateřské škole zažíval kvůli svému jménu posměch. Baminka mu vysvětlovala, že v překladu to jméno znamená chlapec s kučeravými či kudrnatými vlasy. Na základní škole jej spolužáci přezdívali „Špino, Špindíro.“ Kryšpín na své jméno není hrdý, lze reflektovat, že má problém s jeho přijetím a láme si hlavu nad tím, kdo ho tak pojmenoval, jestli baminka, nebo mutr. Už od vstupu do nejnižšího stupně vzdělávání – mateřské školy – měl problém najít si v kolektivu ostatních kamarády. Kolektiv třídy ho nepřijal a žádný pedagog vyučující ve třídě nikdy nepracoval na změně. Kryšpín spolužákům neubližoval, přesto na něj pohlíží jako na slabého chlapce se sluchadly. Už v mateřské škole se mu posmívali, na základní škole to nebylo lepší, tam už zažíval i šikanu. Zpočátku ji šikanující dobře maskovali, ale při pobytu na škole v přírodě byla šikana, za dramatických okolností, odhalena.

Jedinou Kryšpínovou kamarádkou v celém příběhu je dívka Hang z vedlejší třídy, vietnamská dívka, se kterou společně objevují krásy světa. Hang pro Kryšpína připravuje nevšední zážitky, ale pro Kryšpína i ty všední události mají v přítomnosti Hang jiný rozměr.

Kryšpín byl nesmělý, měl klidnou povahu, nebyl nikterak agresivní, ale zároveň ani odvážný. Dle učitele Hynka byl Kryšpín nejistý, bojácný a chyběla mu opora obou rodičů. Rád se smál, dokázal tím ventilovat stres. Kryšpín, i přes svůj handicap, toužil poznávat svět a hledal k tomu různé cesty, např. jeden čas toužil vnímat svět skrze vibrace, stejně jako ryby, posléze ale zjistil, že k tomu nemá dispozice. Rád také snil, měl bujnou fantazii. Svůj handicap si plně uvědomoval a občas i přemýšlel nad tím, jaké by to bylo, kdyby se narodil zdravý. Znal cenu sluchadel a i proto se o sluchadla staral velmi zodpovědně, s opatrností a vždy je pečlivě ukládal do ochranného pouzdra. Měl dokonce i své soukromé desatero, na prvním místě bylo – sluchadla se nesmí namočit, na druhém místě - záložní baterky. Kryšpín dokázal svůj handicap využít i ve svůj prospěch. Vypnul si je ve chvíli, kdy nechtěl poslouchat okolí a nechtěl být rušen od svého snění. Udělal to ve škole, při výkladu nové

látky a také u zubaře, tam si sluchadla oprávněně vypnul při vrtání zubu, ale už si je zpátky nezapnul, když na něj zubař mluvil. Za tyto své činy dostal od baminky vyhubováno, rozhodně ho nevychovávala k tomu, že si sluchadla může zapínat a vypínat, jak se mu zrovna zlíbí. Neměl také rád zvuk mixéru a vysavače, nikdy nevyhledával hlučná prostředí, zejména ne diskotéky.

Právě ona diskotéka se Kryšpínovi stala osudnou. Když se zbytek třídy, kromě spolužáků Srpena, Mariána, Denise a Kryšpína, bavil v jídelně na diskotéce, kluci hodili Kryšpínovi sluchadla do záchodu. Byla to příčina Kryšpínova útěku z chaty do lesa. Zároveň ale neměl suicidalní myšlenky, nechtěl odejít z tohoto světa, jen ta situace na pokoji už pro něj byla neúnosná. Kryšpín již nedokázal snést ponížení, proto utekl do lesa, tzv. před celým světem. Po celou dobu jeho chůze lesem probíhá vnitřní proměna Kryšpínova myšlení. Kryšpín se vrací ve svých vzpomínkách do dětství, ale také k prvním projevům šikany od trojice Srpen, Marián a Denis. Zpočátku na posměšky spolužáků nijak nereagoval, ani slovně, ani agresivně. Nevysmívala se mu totiž jen výše zmíněná trojice, ale i ostatní spolužáci. Kryšpín reflektuje, že nikdy nenašel odvalu zastat se sám sebe, sám sebe si nevážil a ve své mysli se často shazoval. V náročných situacích, kdy byl vystaven útokům šikany, se dokázal bránit, ale po chvíli to vzdal a rozbřečel se, byl sám proti sebrané trojici kluků. Cesta lesem je pro Kryšpína i fyzicky náročná, často padal, zakopával, ale vždy se dokázal zvednout a jít dál. Je bojovníkem, nevzdává se. Ve chvíli, kdy ve své mysli došel k rozhodnutí, že se vrátí na chatu a celou nešťastnou událost řekne vychovatelce Hance, padá do rokle. Ale ani tehdy nic nevzdává, naopak přesvědčuje sám sebe, že všechno zvládne.

4.2.2 Denis, Marián a Srpen

Jsou to sebraní spolužáci, kteří si jako objekt svého pobavení vybrali Kryšpína. Ve třídě nepatřili k těm poslušným a hodným klukům, spíše k těm zlobivějším a provokujícím ostatní.

Vůdčí postavení v trojici má Marián. Denis a Srpen poslouchají jeho rozkazy na slovo (měl přirozenou autoritu), nijak mu neodporují a nevnáší do situací své nápady. Kluci šikanovali Kryšpína již dříve, co je k tomu vedlo, se čtenář z děje příběhu nedozvídá. Dle Mariána byl Kryšpín slabý člověk a bylo potřeba mu to neustále připomínat. Marián byl naopak silný a vypadal starší, než ve skutečnosti byl.

Na škole v přírodě bylo ovšem jejich šikánování odhaleno. Do záchodu hodil sluchadla Marián, Srpen a Denis drželi Kryšpína, aby nemohl sluchadla zachránit. Když

vychovatelka Hanka zjistí, že Kryšpín není v posteli, kluci z pokoje zapírají a zapírají i před vyšetřovatelem Bártou. Na pokoji je jejich černé svědomí dohání, nemohou usnout, dochází jim, že Kryšpín utekl kvůli nim a že už to nejspíše nezůstane bez následků. Po nalezení sluchadel v záchodě jsou kluci zaraženi, nejsou schopni ze sebe vydat hlásku. Po tom, co jim vyšetřovatel Bárta objasní, čeho všeho se dopustili, úsměv nadobro zmizí z jejich tváří.

Kluci neměli ani ponětí, kolik taková sluchadla stojí a jak je obtížné sehnat na ně finanční prostředky, nemluvě o nastavování samotných sluchadel. Neznali ani cenu lidské důstojnosti. Sluchadla už mu zničili podruhé, poprvé na koupališti jim to prošlo, nikdo z přihlížejících si toho nevšiml. Kryšpína zastrašili, takže nic neřekl, a oni ho mohli šikanovat dál. Je možné, že je provokovala Kryšpínova nečinnost, klid. Měli velké potěšení, když ho mohli vidět v úzkých.

Byli týmovými hráči, jejich společným cílem byla šikana, ani jeden z nich se nevzeprel a šikanování nezastavil. Neměli v sobě ani špetku empatie, nedokázali si představit, jak těžký je život se sluchovou vadou. Na druhou stranu, z knihy je zřejmé, že třídnímu kolektivu nikdo nikdy o životě s postižením nic neřekl, proto ničení sluchadel a posměšky brali jako zpestření svých volných chvil a neuvědomovali si, co Kryšpín prožívá.

4.3. Motivy

4.3.1 Leitmotiv

Hlavní motivem – zápletkou celého vyprávění je útěk Kryšpína do lesa. Kryšpín už na chatě nemohl vydržet, necítil se tam bezpečně, a proto zvolil útěk. Útěku předcházelo zničení sluchadel od trojice spolužáků, kteří mu sluchadla již podruhé utopili. Tentokrát byla mokrá pouze sluchadla a Kryšpín přihlížel tomu, jak spadla do vody v záchodě. Poprvé, když mu sluchadla zničili, byl vhozen do venkovního bazénu a sluchadla měl nasazená, ale po vynoření z bazénu už byla jen atrapou.

Lze si povšimnout, že trojice kluků v obou případech šikany sluchadla utopila. Byla to nejúčinnější a nejrychlejší cesta jejich zničení. Ve chvíli, kdy se sluchadla namočila, přestávala okamžitě fungovat.

Čtenář se po přečtení příběhu může domnívat, že Kryšpín byl k útěku dohnán. Dohnala jej k tomu šikana trojice spolužáků Mariána, Srpna a Denise. Lze usoudit, že dalším motivem, který se prolíná celým dějem, je šikana Kryšpína.

Z děje lze odhadnout, že Kryšpín byl šikanován nejméně jeden rok. Dá se usuzovat, že poprvé mu trojice kluků zničila sluchadla předchozí léto na koupališti. Intenzivně Kryšpína šikanovali ve škole v přírodě – jeden den mu svázali tkaničky na teniskách, další den mu nohy svázali švihadlem a posmívali se mu, že za půl hodiny je večere (před vychovatelkou, která pokoj kontrolovala, všechno zakryli – pohodili na Kryšpínovy nohy deku).

4.3.2 Motiv dynamický

V knize se prolínají dvě dějové linky, první se zabývá vlastním vyšetřováním útěku v rekreační chatě a druhá linka je vyprávěna Kryšpínem, tvoří ji vzpomínky a přemítání o smyslu útěku.

Vychovatelka Hanka zjistila asi hodinu po půlnoci, že Kryšpín není na svém místě, tedy nespí v posteli jemu určené. Nejprve spolu s učitelem Hynkem a vychovatelkou Lydií prohledali celý areál a až asi hodinu a půl po zjištění nešťastné události volají policii. Po příjezdu odchází část posádky do terénu hledat Kryšpína a velitel Bárta jde zjišťovat bližší informace do chaty. Velitel nejprve pokládá otázky týkající se Kryšpína celé třídě, od žáků ale žádné informace nezískává, a proto začíná vyslychat každého žáka zvlášť. Krátkému výslechu se nevyhnou ani vychovatelky a učitel, od kterých velitel zjišťuje, jak je Kryšpín fyzicky zdatný, a přemýšlí nad tím, jak daleko od chaty může být. Po výsleších mu dochází, že Kryšpínovi je lépe v lese než na chatě se spolužáky, mezi kterými nemá jediného kamaráda či kamarádku. Teprve až velitel odhalí příčinu Kryšpínova útěku, tedy po obhlídce pokoje trojice Mariána, Srpna a Denise, dostává od učitele Hynka informaci, že Kryšpín je sluchově postižený a ihned o tom informuje policii v terénu. Když se velitel Bárta dočká psovoda, vydává se do terénu i on. Pes rychle nachází stopu a po chvíli nachází konvoj záchranářů Kryšpína sedícího v roklí. Velitel Bárta si oddechne, že to nakonec nedopadlo tak špatně, jak se na první pohled zdálo.

Kryšpínovo vnitřní prožívání je v knize detailně popsáno, čtenář se dozvídá o jeho vzpomínkách na baminku, kamarádku Hang i šikanu. Zpočátku Kryšpín v lese bloudí, stejně jako bloudí ve své mysli. Poslouchá svůj vnitřní hlas, který mu klade otázky, jež nutí Kryšpína přemýšlet nejenom nad útekem, ale i nad dalšími okolnostmi. Napadají ho otázky – co když mě najdou? Co když přijdou? Má cenu utíkat dál? Co bude dál? Je správné, že jsem utekl? Nechci se vrátit? Třeba úplně na začátek? Kryšpínovi dochází, že nikdy nenašel odvahu zastat se sám sebe a vybavuje si větu od baminky – čelit, zapamatuj si to! Čelit... Rozhodne se, že se začne bránit a nenechá si od kluků nic líbit. Tohle rozhodnutí jej žene zpět

na chatu, kde si chce s mnoha lidmi a mnoha věcech popovídat. Žel bohu zapomene Kryšpín dávat pozor a padá do rokle, ale jeho mysl je stále opojena rozhodnutím, že to zvládne. Po chvíli čekání přichází záchranáři a jeden se po laně spouští za ním do rokle.

4.3.2 Motiv statický

Část příběhu se odehrává v rekreačním areálu školy v přírodě a část v přilehlém lese. Součástí areálu je chata, kde jsou žáci ubytováni, a hřiště. Chata nijak zvlášť v příběhu popisovaná není, čtenář se dozvídá, že v přízemí se nachází jídelna a v patrech pokoje. Lze usoudit, že záchody se nacházely blízko pokoje. Čtenář se ale nedozvěděl, jestli byly v patře, či byly hned vedle pokoje.

Příběh se odehrává na začátku měsíce října, kdy už je chladnější počasí. Kryšpín na útěku v lese na chvíli uléhá do hustého roští, v potoku si umývá ruce a osvěžuje obličej a na chvíli si i lehá do trávy. Terén v lese je nerovný, v závěru svého útěku padá Kryšpín do rokle.

Ve vzpomínkách se Kryšpín vrací k domovu, vybavuje si koncertní síň či výlet do zoologické zahrady. Kryšpín se v minulých zážitcích vrací i k místům spojených s Hang. Velmi silným zážitkem pro něj byla návštěva ve zkušebně kapely, společné pouštění draků na poli, ale i obyčejné cesty do školy. Z těch méně hezkých vzpomínek mu přichází na mysl koupaliště.

Kryšpínova postava nebyla nijak výrazná, nebyl atletem, ale ani to nebyla třasořítka. Po cestě lesem ztratil kšiltovku a po celou dobu útěku mu byla zima. Marně si vyčítal, že si měl vzít ještě jeden svetr. Oproti tomu Marián byl vysoké postavy a pod tričkem se mu rýsovaly svaly.

4.4 Stěžejní myšlenky díla

Ač se na první pohled může zdát děj příběhu velmi smutný a depresivní, na druhý pohled dodává naději a vyzývá k zamyšlení nad svým životem. Doslova burcuje čtenáře k tomu, aby se také zamysleli nad tím, jestli s sebou v některých situacích nenechávají vláčet a zbytečně nemlčí, zatímco druzí se velmi dobře baví na jejich účet. Po tom, co šikanující Kryšpínovi už podruhé zničili sluchadla, si Kryšpín na útěku v lese uvědomil, že nejvíc škodil sám sobě a pak také bamince, které mohl ušetřit spousty bezesných nocí, jen kdyby neměl strach, kdyby se nebál... U strachu ale děj příběhu nekončí. Čtenář je přítomen vnitřní proměně a odhodlání, které nastávají v Kryšpínově mysli. Rozhodnutí konečně se postavit

k problémům čelem, začít si vážit sebe samého a nebát se o šikaně promluvit. I když se v celé knize slovo šikana neobjevuje, dle nabitých vědomostí lze konstatovat, že se rozhodně o šikanu jedná.

4.4.1 Vedlejší myšlenky díla

V příběhu se nachází několik vedlejších myšlenek, z nichž nejsilněji může na čtenáře působit vztah baminky a Kryšpína. Baminka Kryšpína řádně vychovala a dokázala s ním téměř nemožné, i přes sluchový handicap s ním neúnavně trénovala čtení a psaní, neodepřela mu výlety či kulturní akce. Byla to jeho babička, která už jistě měla svůj věk, ale přesto se o Kryšpína velmi dobře starala a rozvíjela jeho schopnosti. Rozhodně v něm nepodporovala vědomí, že když má sluchový handicap je chudák a celý okolní svět je zlý.

Čtenářově pozornosti také neunikne přátelství Kryšpína s Hang. Oba byli svým způsobem znevýhodněni, Hang v sociálně-kulturní oblasti, Kryšpín v oblasti smyslového vnímání. Na rozdíl od ostatních spolužaček neměla Hang problém se s Kryšpínem kamarádit a trávit s ním volný čas.

Dospělého čtenáře může v díle zaujmout postava učitele Hynka, který si sice povšiml náznaků šikany ve třídě, ale nijak nepracoval na zabránění dalších projevů. Lze usoudit, že to byl mladý, možná začínající učitel, ale jeho lhostejnost, zvláště ve třídě, kde je chlapec s handicapem, je zarážející.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo reflektovat sociálně patologické jevy v young adult literatuře, což se diplomantce podařilo splnit.

Vyhledávání informací o young adult literatuře bylo poměrně náročné, jelikož česky psaná literatura o tomto fenoménu zatím výklad nepodává. Diplomantka čerpala ze zahraničních zdrojů, zejména z anglicky psaných odborných článků. Jako mustr klasifikace sociálně patologických jevů bylo použito Metodického pokynu vydaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Pro bližší určení využila diplomantka česky psanou odbornou literaturu.

Poměrně náročné bylo vyhledávání titulů k analýze a interpretaci. Diplomantka si sama stanovila, že tituly young adult literatury budou maximálně 15 let staré, vydané nejpozději v roce 2003. Dalším kritériem bylo určení literatury pro young adult čtenáře a posledním, ale nejdůležitějším nutným předpokladem, aby se v příběhu vyskytoval sociálně patologický jev.

V prvním díle nesoucí název *Soví houkání* byl proveden rozbor sociálně patologických jevů záškoláctví a vandalismu. Hlavní hrdinové Beatricie, Roy a Lovec cípalů se snažili o záchranu sýček při stavbě palančinkárny Bábinky Pavlínky. Jejich snaha se mnohdy neobešla bez následků, podařilo se jim nastrčit gumové sýčky do latrín, nastříkat tmavou barvou policejní auto či zesměšnit vrchního dozorce stavby. I když se snažili o dobrou věc, tyto činy jsou jasnými důkazy vandalismu. Lovec cípalů nechodil do školy, proto byl v díle reflektován i jev záškoláctví. Dílo bylo napsáno americkým spisovatelem Carlem Hiaasenem a v češtině vyšlo v roce 2006.

Druhá kniha, *Útěk Kryšpína N.*, v níž byl zrcadlen sociálně patologický jev šikany, byla napsána českou spisovatelkou Ivonou Březinovou. Kniha vyšla v roce 2014 a v roce 2015 byla oceněna Zlatou stuhou v literární části beletrie pro děti. Ústřední postavou byl chlapec Kryšpín se sluchovým postižením nosící sluchadla na obou uších. Kryšpín se stal obětí šikany, šikanovali ho spolužáci Denis, Marián a Srpen. Důvodů, proč byl právě Kryšpín šikanován, se nabízí několik – kvůli těžké sluchové vadě nosil sluchadla, vyrůstal jen se svou babičkou, bez jakéhokoliv mužského vzoru, třídní kolektiv ho nikdy nepřijal, neměl mezi spolužáky žádné kamarády. Na škole v přírodě, kde se celý děj knihy odehrává, zničili šikanující kluci již podruhé Kryšpínovi sluchadla. Ponížení a ztráta důstojnosti byla pro Kryšpína nesnesitelná, z toho důvodu z chaty utekl. Oba tituly lze zařadit do umělecky hodnotné literatury.

Byli bychom rádi, kdyby tato diplomová práce posloužila preventistům a výchovným poradcům při odhalování nežádoucích jevů – problémů chování. Může být i vhodným námětem pro prevenci. Dále mohou práci využít i učitelé literatury, ať již ve spojitosti se sociálně patologickými jevy, či k představení young adult literatury.

Seznam přečtené literatury

BŘEZINOVÁ, Ivona. Útěk Kryšpína N. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03712-7.

DAVID, Roman. *Politologie: Základy společenských věd*. Olomouc: nakladatelství Olomouc, 2005. ISBN 80-7182-162-4.

FISCHER, Slavomil & ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. Praha: Vodnář, 2000. ISBN 80-86226-07-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HIAASEN, Carl. *Soví houkání*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01572-2.

HOLUB, Jiří. *AIDS a my aneb Co je třeba vědět o AIDS*. Praha: Grada Avicenum, 1993. ISBN 80-7169-068-6.

CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-265-7.

JEDLIČKA, Richard & KOŤA, Jaroslav. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů a dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8.

KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

KOPECKÝ, Kamil. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9.

KRAUS, Jiří & PETRÁČKOVÁ, Věra. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1.

KŘIVÁNEK, Vladimír. *Malý slovník literárních pojmů*. Praha: Scientia, 1994. ISBN 80-85827-15-8.

MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav & VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

MOCNÁ, Dagmar & PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

ŘÍMAN, Josef. *Malá československá encyklopedie Š-Ž*. Praha: Academia, 1987.

SEKOT, Aleš. *Úvod do sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5261-1.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

Periodika

DRBOHLAVOVÁ, B. - CHOMYNOVÁ, P. - MRAVČÍK, V. Rozsah hazardního hráčství v české populaci. *Adiktologie*, 2015, 15 (4), s. 300. ISSN 1213-3841.

ČERNÝ, J. - DRBOHLAVOVÁ, B. - CHOMYNOVÁ, P. - MRAVČÍK, V. - ROZNEROVÁ, T. – TION LEŠTINOVÁ, Z. Prevalence problémového hráčství v České republice. *Adiktologie*, 2015, 15 (4), s. 312. ISSN 1213-3841.

MRAVČÍK, V. - ROZNEROVÁ, T. Hazardní hráčství a jeho dopady – kvalitativní výzkum patologických hráčů. *Adiktologie*, 2015, 15 (4), s. 336. ISSN 1213-3841.

Internetové zdroje

CART, M. The Value of Young Adult Literature. In: *Young Adult Library Services Association* [online]. Chicago: American Library Association, 2016 [cit. 2018-03-08].

Dostupné z: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit>

Genres and forms for young adult and young fiction. *National Library of New Zealand* [online]. New Zealand, 2017 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<https://natlib.govt.nz/schools/reading-engagement/childrens-and-youth-literature/genres-and-forms-for-young-adult-and-young-fiction>

MŠMT. Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j.: 20 006 / 2007-51) [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2018-03-08]. Dostupný z World Wide Web:

http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_preveni_SPJ_k_p_otpisu_mini.doc

PEARL, M. Young Adult vs. New Adult: What's the Real Difference. In *Indies Unlimited*. [cit. 2018-03-08]. 2015. Dostupné z: <http://www.indiesunlimited.com/2015/01/23/young-adult-vs-new-adult-whats-the-real-difference/>

STRICKLAND, A. A Brief History of Young Adult Literature [online]. In *CNN*. [cit. 2018-03-08]. 2013. Dostupné z: <http://cnn.it/11GD7xG>

VOBORNÍKOVÁ, T. Fenomén Young Adult: literatura mladá a neklidná. In: *Magazín Dobrých knih* [online]. Praha, 2015 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://magazin.dobre-knihy.cz/literani-zajimavosti/fenomen-young-adult/>

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Michaela Maňasová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Reflexe sociálně patologických jevů v nejnovější young adult literatuře
Název práce v angličtině:	Reflection of Social-Pathological Phenomena in the Latest Young Adult Literature
Anotace práce:	Diplomová práce se soustřeďuje (poukazuje) na propojenost aprobace český jazyk a speciální pedagogika. Teoretická část je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola se věnuje vysvětlení young adult literatury, druhá kapitola pak klasifikaci sociálně patologických jevů. V literárněvědné části je provedena analýza a interpretace českého a zahraničního díla, ve kterém se vyskytuje sociálně patologický jev. Analýza je zaměřena na charakteristiku postav, motivů a rozbor stěžejních a vedlejších myšlenek díla.
Klíčová slova:	Young adult literatura, záškoláctví, vandalismus, šikana, Soví houkání, Útěk Kryšpína N.
Anotace v angličtině:	This diploma thesis concentrates on connectedness of teaching qualification between the Czech language and special education. Theoretical part is divided into two chapters. The first chapter deals with the explanation of young adult literature and the second chapter with the classification of social-pathological phenomena. The literary scientific part introduces an analysis and an interpretation of Czech and foreign publication that contains social-pathological phenomena. The analysis focuses on the characteristics of characters, motifs and a study of the main

	and secondary ideas in the works.
Klíčová slova v angličtině:	Young adult literature, ditching school, vandalism, bullying, Hoot, Runaway of Krysipin N.
Rozsah práce:	82
Jazyk práce:	český